

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин і права

Кафедра германської філології та перекладознавства

КВАЛІФІКАЦІЙНА ДИПЛОМНА РОБОТА

магістр

Освітній рівень

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 035 Філологія

Шифр і назва спеціальності

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська

на тему: Гендерні особливості перекладу політичного
дискурсу (на матеріалі промов політичних лідерів)

Шифр 23250

Виконала:

студентка 2 курсу, група ФПАм-23-1

Підпис

М.В. Олексюк

Керівник:

д. філол. наук, професор

Підпис

Ю.П. Бойко

Нормоконтроль: к. пед. н., доцент

Підпис

О.О. Мацюк

До захисту допускаю:

Зав. кафедри проф. Бойко Ю.П.

«27» листопада 2024 р.

Хмельницький, 2024

Хмельницький національний університет

Факультет	<u>міжнародних відносин і права</u>
Кафедра	<u>германської філології та перекладознавства</u>
Освітній рівень	<u>магістр</u>
Галузь знань	<u>03 «Гуманітарні науки»</u>
Спеціальність	<u>035 Філологія. Переклад (англійська)</u>
Освітня програма	<u>Германська філологія та перекладознавство: англійська мова та друга іноземна мова</u>

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
 Юлія БОЙКО
« 02 » лютого 2024 року

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ ДИПЛОМНУ РОБОТУ
МАГІСТРА**

Марини ОЛЕКСЮК

1. Тема роботи Гендерні особливості перекладу політичного дискурсу (на матеріалі промов політичних лідерів)

Керівник роботи Юлія БОЙКО, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри германської філології та перекладознавства

Затверджено наказом ректора університету від «26» серпня 2024 р. № 60

2. Термін подання студентом роботи на кафедру 2 грудня 2024 р.**3. Вихідні дані до роботи:**

Об'єктом дослідження є одиниці англійської мови, як репрезентанти гендерних відносини у сучасному публіцистичному дискурсі, маніфестовані у промовах Гіларі Клінтон та Дональда Трампа.

Предметом дослідження є семантично прагматичні та когнітивні особливості впровадження гендерних стереотипів на різних рівнях одиниць англійської мови та у зіставному аспекті.

Матеріалом дослідження послужили тексти промов Гіларі Клінтон та Дональда Трампа.

4. Перелік питань, які потрібно розробити: 1) описати дискурс як комунікативний феномен та схарактеризувати підходи до його вивчення в руслі когнітивно-дискурсивної парадигми; 2) схарактеризувати публіцистичний стиль та мовну політику «політкоректності»; 3) описати гендерні відмінності статей на комунікативному, когнітивному та емотивному рівнях; 4) описати гендерні особливості політичного перекладу; 5) схарактеризувати ораторський стиль Гіларі Клінтон та Д.Трампа як відомих представників політичної еліти США; 6) встановити гендерні розбіжності на лексико-граматичному та стилістичному рівнях; 7) запропонувати стратегії перекладу політичних промов.

5. Дата видачі завдання 5 лютого 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Назва етапів виконання кваліфікаційної дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
Опрацювання літератури за темою дослідження	<i>5 лютого – 5 березня 2024 року</i>	виконано
Написання теоретичного розділу дослідження	<i>5 березня – 12 квітня 2024 року</i>	виконано
Презентація теоретичного розділу на науковому семінарі /конференції	<i>16-17 квітня 2024 року</i>	виконано
Підбір фактичного матеріалу за темою дослідження для практичного розділу	<i>15 квітня – 10 травня 2024 року</i>	виконано
Написання практичного розділу	<i>До 5 червня 2024 року</i>	виконано
Подання чорнового варіанту дипломної роботи керівнику	<i>10 червня 2024 року</i>	виконано
Захист переддипломної практики	<i>8 листопада 2024 року</i>	виконано
Попередній захист кваліфікаційної роботи	<i>14 листопада 2024 року</i>	виконано
Подання кінцевого варіанту дипломної роботи на кафедрі	<i>2 грудня 2024 року</i>	виконано
Перевірка на плагіат	<i>3 10 по 13 грудня 2024 року</i>	виконано
Захист дипломних робіт магістра	<i>26-30 грудня 2024 року</i>	виконано

Здобувач

Марина ОЛЕКСЮК

Керівник роботи

Юлія БОЙКО

Анотація

Олексюк М.В. Гендерні особливості перекладу політичного дискурсу (на матеріалі промов політичних лідерів).

У роботі проведено гендерний аналіз політичних промов Гіларі Клінтон та Дональда Трампа з метою встановлення маніфестації стереотипних рис мовлення чоловіків та жінок як мовних особистостей. Відмінності були зафіксовані на комунікативному, емотивному та когнітивному рівнях. Такий аналіз дозволяє зрозуміти, як політики використовують мову для формування гендерних образів, які можуть впливати на наше сприйняття політики та суспільства в цілому.

Ключові слова: політичний дискурс; політична промова; гендер; гендерні стереотипи; конструювання гендеру; політичний переклад.

Abstract

Oleksiuk M.V. Gender peculiarities of translation of political discourse (on the material of speeches of political leaders).

The work conducted a gender analysis of political speeches by Hillary Clinton and Donald Trump in order to establish the manifestation of stereotypical features of speech of men and women as linguistic personalities. Differences were recorded at the communicative, emotive and cognitive levels. Differences were recorded at the communicative, emotive and cognitive levels. This analysis allows us to understand how politicians use language to form gender images that can influence our perception of politics and society as a whole.

Key words: political discourse; political speech; gender; gender stereotypes; construction of gender; political translation.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. КОНСТРУЮВАННЯ ГЕНДЕРУ В АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	12
1.1. Дискурс: підходи до вивчення.....	12
1.2. Публіцистичний дискурс та мовна політика «політкоректності»	18
1.3. Гендер як предмет лінгвістичного аналізу	23
1.3.1. Есенціалістська та антиесенціалістська інтерпретації гендеру.	24
1.3.2. Когнітивні та мовні аспекти гендерних стереотипів	29
1.3.3. Визначення поняття «мовна гендерна репрезентація»	31
1.3.4. Класифікація гендерних репрезентацій за рівневою належністю	33
1.3.5. Класифікація гендерних репрезентацій за прагматико-семантичними характеристиками.....	34
Висновки до Розділу 1	45
РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ПРОМОВ ПОЛІТИЧНИХ ЛІДЕРІВ	47
2.1. Граматичні засоби конструювання гендеру	47
2.1.1. Чоловічий і жіночий рід як члени бінарної опозиції	47
2.2. Гендерні особливості політичного перекладу	55
2.3. Гендерно стильові характеристики промови Гіларі Клінтон	57
2.4. Засоби втілення стратегії <i>демагогії</i> у подячній промові Дональда Трампа.	65
Висновки до Розділу 2	73
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	77
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	83
ДОДАТКИ	96

ВСТУП

Гендерні особливості мовлення політиків – це актуальна тема для дослідження, яка привертає увагу як лінгвістів, так і політологів. Хоча мова є потужним інструментом для вираження думок і впливу на аудиторію, вона також відображає соціальні норми та стереотипи, в тому числі й гендерні.

Антропоцентрична спрямованість сучасних теорій перекладу, зміщення інтересу до цілих текстів та культур, звернення до герменевтики як мистецтва інтерпретації актуалізують роль гендерного фактора в перекладі. Гендерний підхід до аналізу мовних явищ (О.Л. Бессонова, Н.Д. Борисенко, А.П. Мартинюк, О.Л. Козачишина, Л.О. Ставицька, О.В. Дудоладова, Г.І. Емірсуїнова, А. Мартинюк та ін.) значно розширює перекладознавчу проблематику, вимагаючи формування відповідного аналітичного інструментарію. У дефініції політичного дискурсу спираємося на розуміння дискурсу в Харківській лінгвістичній школі [33; 15;16;17] та у критичному дискурс-аналізі Т. ван Дейка [77; 78], який зазначає, що дискурс є політичним, коли він супроводжує політичний акт у відповідній політичній ситуації; тобто, політичний дискурс формується в контексті функціонування політичних інститутів (сесії парламенту, засідання уряду, з'їзди партій).

Отже, визначаємо політичний дискурс як мисленнєво-мовленнєву діяльність суб'єктів комунікації у контексті функціонування політичних інститутів, яка становить сукупність процесу й результатів та включає як екстралінгвальний, так і власне лінгвальний аспекти. Досліджуваний дискурс відносимо до усної форми політичного дискурсу, яка охоплює виступи політиків високого рангу, їх інтерв'ю, виступи на радіо й телебаченні, прес-конференції, парламентські дебати, блоки політичних новин у теле- та радіопередачах, за А.Д. Беловою [4, с. 67].

Стимулом гендерних досліджень у перекладознавстві та активним чинником їхнього становлення виступає дискурсивна онтологія, яка передбачає розуміння динамічного, конструктивного характеру *гендерної ідентичності*. Під

останньою в дослідженні розуміється сукупність соціокультурних норм та стереотипів поведінки, характерних для представників певної статі у відповідній суспільно-історичній та соціокультурній ситуації. Гендерна ідентичність як одна з базових характеристик особистості має безпосереднє відображення в особливостях мовної поведінки індивіда.

Актуальність дослідження зумовлена недостатньою кількістю у вітчизняних наукових працях з перекладу гендерної проблематики, що визначає необхідність вироблення методологічного підходу до аналізу поетичного перекладу як гендерно забарвленого, а також потребою у визначенні засобів конструювання гендерної ідентичності в поетичному дискурсі та її реконструювання в перекладі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Магістерська робота пов'язана з проблематикою наукової теми кафедри германської філології та перекладознавства «Проблеми лексико-граматичної семантики, прагматики та стилістики в когнітивно-дискурсивній парадигмі».

Об'єктом дослідження є одиниці англійської мови, як репрезентанти гендерних відносини у сучасному публіцистичному дискурсі, маніфестовані у промовах Гіларі Клінтон та Дональда Трампа.

Предметом дослідження є семантично прагматичні та когнітивні особливості впровадження гендерних стереотипів на різних рівнях одиниць англійської мови та у зіставному аспекті.

Матеріалом дослідження послужили тексти промов Гіларі Клінтон та Дональда Трампа.

Метою є встановлення гендерних характеристик політичного дискурсу відомих політиків та віднайдення шляхів перекладу цих промов українською мовою.

Завдання:

- описати дискурс як комунікативний феномен та схарактеризувати підходи до його вивчення в руслі когнітивно-дискурсивної парадигми;

- схарактеризувати публіцистичний стиль та мовну політику «політкоректності»;
- описати гендерні відмінності статей на комунікативному, когнітивному та емотивному рівнях;
- описати гендерні особливості політичного перекладу;
- схарактеризувати ораторський стиль Гіларі Клінтон та Д.Трампа як відомих представників політичної еліти США;
- встановити гендерні розбіжності на лексико-граматичному та стилістичному рівнях;
- запропонувати стратегії перекладу політичних промов.

Методологічною основою дослідження є синтез комунікативно-функціональних та когнітивних наукових парадигм, що полягає у вивченні феномену мовлення як специфічної діяльності людини з урахуванням психологічних, соціальних, етнічних та культурних факторів, репрезентований у працях таких мовознавців як: R. Kelly, H. Kotthoff, G. Lakoff, S. Mills, A.P. Nilsen, D. Schiffrin, R. Wodak, A. Martynyuk, O. Dudoladova та деяких інших.

Положення, що виносяться на захист:

1. **Публіцистичний дискурс** – це вербалізована наративна діяльність, що здійснюється в інституційних рамках друкованих ЗМІ та має два плани: лінгвістичний та лінгвокогнітивний, які реалізуються в основній формі організації й продукції цієї діяльності є текст. **Текст** – це комунікативна єдність, що визначається системно-структурною організацією газетно-публіцистичного стилю, донесенням до нього певної композиційної структури і тематичного змісту, і відображає конкретний стиль через призму відповідного мовленевого жанру.

2. **Лінгвістичний план публіцистичного дискурсу** знаходить своє відображення в специфіці мовних засобів, які використовуються в тексті, зокрема тих одиниць, які відображають гендерні відносини в даному соціумі, а лінгвокогнітивний план пов'язаний з мовною свідомістю, яка зумовлює вибір

таких мовних засобів і є такою, що впливає на породження та сприйняття тексту.

3. Основними комунікативними стратегіями, які визначають вибір суспільно свідомих мовних засобів різного рівня, що є характерними для публіцистичного дискурсу, є **інформація та вплив**. Реалізація цих стратегій призводить до однієї з головних рис публіцистичного дискурсу: регулярного чергування та **контрастування стандартизованих та експресивних мовних засобів**. Експресивність спрямована на емоційний і естетичний вплив на адресата. Стандартизація, заснована на відтворюваності мовних засобів, які денотативно пов'язаних з регулярно повторюваними фактами і явищами суспільно-культурного життя, є одним з прийомів ідеологічного впливу, що накладає певні стереотипи на адресата.

4. Публіцистичний дискурс, що відображає сучасний стан суспільства, є благодатним комунікативним контекстом для вивчення особливостей функціонування гендерних стереотипів. На когнітивному рівні гендерні стереотипи визначаються як найбільш поширені сприйняття якостей, атрибутів, закономірностей поведінки та соціальних ролей, сумісних або несумісних із образом чоловіка чи жінки у свідомості певного лінгвокультурного суспільства на певному часовому етапі його розвитку. Мовна гендерна репрезентація **виражається в одиницях лексичного або граматичного рівня і відображає стать референта**, а також всі стереотипні соціокультурні об'єднання, особи, що належать до певної статі і характерні для конкретного етнокультурного суспільства на конкретному етапі його розвитку. Гендер визначається як системна категорія соціального порядку, яка постійно відтворюється в структурах специфічної міжсуб'єктної взаємодії.

5. Гендерні особливості Х Клінтон Власне наші спостереження та висновки корелюють із результатами досліджень вчених [10; 12; 13; 17; 18], які стверджують, що жінки потребують підтримки співбесідника за допомогою сигналів зворотнього зв'язку, у нас – це риторичні запитання різного типу ; а також характерною є надмірна деталізація, часті повтори: за

результатами нашого дослідження, повтори справді є досить частими у мовленні Г. Клінтон; вживання евфемізмів та виразів пом'якшення висловлювання, як бачимо у наших результатах аналізу також спостерігається часті ввічливі звертання тощо.

б. Гендерні особливості промов Д. Трампа є такими: вживання риторичних запитань у формі епіплексу та еротезу; також трапляється повтор і градація, але усе із агресивним відтінком. Велика кількість речень із сполучниками підрядності. особливістю виступів Трампа є його здатність будувати промови таким чином, щоб **неможливо було витягнути якісь слова з контексту** – тактика, якою часто користуються політичні супротивники чи протилежно налаштовані ЗМІ – вживання простих речень з чіткою граматичною основою не надають такої можливості. У нього практично не зустрічається такий засіб як апосіопеза (замовчування).

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що у ньому досліджено та поглиблено ступінь розробки проблеми семантики багаторівневих мовних одиниць, відображення гендерних відносин в англійському публіцистичному дискурсі проводиться на основі ключових концепцій когнітивної лінгвістики, Те, що є внеском у когнітивну семантику, гендерну лінгвістику та вивчення типологічних характеристик публічного дискурсу, сприяє розвитку теорії дискурсу.

Практична значущість дослідження визначається можливістю використання результатів при викладанні курсів «Основи теорії мовної комунікації», «Порівняльна лексикологія англійської та української мов», «Стилістика англійської мови», а також спецкурсів «Семасіологія», «Прагматика перекладу», «Гендер і переклад», а також у наукових дослідженнях студентів та аспірантів.

Апробація роботи здійснена у публікації **Preserving of lingua cultural peculiarities of political discourse in translation. Foreign Languages in Use: Academic and Professional Aspects** : XVI Всеукраїнська науково-практична конференція, 30 квітня 2024 року у Хмельницькому університеті управління

та права імені Леоніда Юзькова; **Граматичні засоби конструювання гендеру.** *Міжкультурна комунікація та переклад: напрями, пріоритети та перспективи* : доповідь на 1 Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції, 16-17 квітня, 2024 року. м. Хмельницький; **Гендерні особливості політичного перекладу** *Іноземні мови у сучасному комунікативному просторі* : доповідь на XV Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції, Херсонський національний технічний університет, Херсон-Хмельницький 2024, 10 березня 2024 р.

Структура роботи складається зі вступу, двох розділів, із висновками до кожного з них, загальних висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 92 сторінки.

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовану мету та конкретні завдання дослідження, його наукову новизну, що викладена у положеннях, які виносяться на захист, теоретичне значення та практичну цінність, зазначено матеріал дослідження, методи та методологічну базу, подано відомості про апробацію.

У **Розділі 1** описано дискурс як комунікативне та інтерактивне явище, описано підходи до його вивчення; схарактеризовано публіцистичний дискурс й мовну політику «політкоректності» крізь призму гендерного сприйняття та відтворення лінгвокогнітивних аспектів дискурсу.

У **Розділі 2** аналізується реалізація гендерних стереотипів чоловічого та жіночого комунікативних стилів, віднайдених у промовах Гіларі Клінтон та Данальда Трампа.

У **Загальних висновках** підводяться підсумки проведеного дослідження.

Список літератури налічує 162 джерела, з них теоретичні джерела – 154; довідкова література – 6 джерел та 2 джерела ілюстративного матеріалу.

РОЗДІЛ 1. КОНСТРУЮВАННЯ ГЕНДЕРУ В АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

1.1. Дискурс: підходи до вивчення

Еволюція лінгвістичних досліджень, спрямована на вивчення мови в контексті соціальних взаємодій, привела до появи та розвитку теорії дискурсу. Однак, швидке розширення предмета дослідження та залучення різних наукових дисциплін призвели до того, що поняття «дискурс» набуло значної полісемії, що ускладнює його чітке визначення та використання в наукових дослідженнях. «Вивченню дискурсу присвячена велика кількість праць, автори яких тлумачать його в настільки різних наукових системах, що саме це поняття ризикує втратити свій термінологічний статус, а його витлумачення коливається кількісно та якісно майже в різних системах координат» [39, с.34].

Так, М. Стабс виділяє такі три основні ознаки дискурсу: **формальну** (одиниця, яка за своїм об'ємом є більшою від речення), **змістову** (використання мови в соціальному контексті), **організаційну** (дискурс – інтерактивний феномен) [140].

Інші вчені [76; 77; 78; 81; 97; 125] виокремлюють вісім значень терміну «дискурс».

- (спів)бесіда;
- одиниця, більша від фрази;
- використання одиниць мови в мовленні;
- еквівалент поняття «мовлення», будь-яке конкретне висловлювання;
- вплив висловлення на адресата з урахуванням комунікативної ситуації;
- мовлення з позицій мовця, протилежність розповіді;
- система обмежень, що зумовлюються певною соціальною чи ідеологічною позицією і накладаються на необмежену кількість висловлень;

- теоретичний конструкт, призначений для аналізу продукування тексту.

Таке розуміння відповідає в цілому логіко-філософській традиції, згідно з якою протиставляються дискурсивне та інтуїтивне знання, тобто знання, отримане в результаті, відповідно, міркування і одкровення [39].

Перш ніж представити розуміння дискурсу, покладене в основу цієї роботи, слід уточнити його місце і роль серед близьких і суміжних понять. Для цього доцільно розглянути найбільш розповсюджені підходи до розмежування дискурсу і тексту, оскільки в сучасних лінгвістичних студіях мають місце певні протиріччя у трактуванні саме цієї пари явищ, особливо з урахуванням чинників «контекст» і «мовлення». Вивчення спеціальних праць дозволяє говорити щонайменше про **чотири корелятивні моделі** у витлумаченні цих двох понять.

Тлумачна модель $\text{дискурс} = \text{текст} + \text{контекст}$ постулює співвідношення двох феноменів як лінгвосоціального і суто лінгвального явищ [106]. При цьому текст визначається як вербальна презентація («словесний запис») комунікативної події, а дискурс – як «текст у подієвому аспекті» («мовлення, занурене в життя», «текст у сукупності з його екстралінгвальними (психологічними, прагматичними, соціокультурними та ін.) факторами», «текст як цілеспрямована соціальна дія», «мова в житті», «мова, присвоєна мовцем»). Найпослідовніше цю точку зору відстоює Г. Кук, розглядаючи текст як «мовні форми, що тимчасово й штучно ізольовані від контексту», а контекст – як такий, що включає лінгвальні та екстралінгвальні параметри [71, с. 1].

У тлумачній моделі $\text{дискурс} \approx \text{текст}$ обидва феномени майже ототожнюються: дискурс – «текст разом з умовами його творення і сприймання, динамічний контекст культури, в якому здійснюється прочитання тексту та його вплив на свідомість читача» [18, с. 221]. У цій моделі обидва явища співвіднесені між собою у процесуально-результуючий спосіб: перший постає як явище діяльнісне, динамічне, пов'язане з продукуванням реального

мовлення, а друге – вже як продукт мовлення, що має завершену й фіксовану форму [38]. При цьому вони виявляються пов'язаними між собою відношеннями реалізації: дискурс матеріалізується в тексті / текстах, а текст постає як «будівельний» матеріал дискурсу.

У тлумачній моделі **дискурс ↔ текст** обидва явища протиставлені як «актуальність – віртуальність»: дискурс розглядається як реальна мовленнєва подія («мовленнєва діяльність, що протікає у певній сфері», «зв'язний текст, що твориться в мовленні» [8], натомість текст не має жорсткої прив'язки до реального часу, а є абстрактним ментальним конструктом, що реалізується в дискурсі. У концепції У. Еко дискурс постає як «еквівалент того, що на рівні вираження є текстом» [80, с. 250]. У такому ж абстрактному форматі тлумачить дискурс і М. Фляйшер, визначаючи його як «системний репертуар знаків, а також прийнятих правил і норм, які організують породження й використання цього репертуару» [87, с. 179].

У тлумачній моделі **дискурс = мовлення + текст** об'єкти нашої уваги співвіднесені через опозицію «усна – письмова форми мовлення». На подолання обмеженості такого підходу спрямовані роздуми І. Бехти [1] А Белової [4] згідно з якими терміни «мовлення» і «текст» є видовими по відношенню до родового – «дискурсу». Ще далі у міркуваннях щодо цього йде В.В. Жайворонок [20], зауважуючи, що в дискурсі «лінгвальне тісно переплітається із соціальним, тому дискурсивне мовлення може розглядатися і як соціальна дія, як фактор взаємодії людей і механізмів їхньої діяльності» [19, с. 29].

Зрозуміло, що зазначені тлумачні схеми не є вичерпними. У спеціальній літературі знаходимо чимало прикладів відхилення від наведеної системи інтерпретації понять «текст» і «дискурс». Так, М. Фуко співвідносить їх з поняттями «подія» і «серія» [88], які разом утворюють «дискурсивну формацію», а сам дискурс постає як низка односпрямованих текстів, що продукуються за конвенціоналізованими й стандартизованими правилами комунікативної практики у вигляді серій як наслідки попередніх і причини

наступних подій. Цю точку зору розділяє Г. Кук, який іде далі, намагаючись «закільцювати» концепцію М. Фуко, підкреслюючи, що оскільки в процесі серійного продукування текстів виробляються специфічні правила текстотворення, то й дискурси мають розглядатися як своєрідні парадигми комунікативної поведінки, у межах яких виникають конкретні тексти і текстотипи [71, с. 67].

Таким чином, із урахуванням сказаного **дискурс** слід розглядати як гранично широке поняття, яке охоплює мовну систему (а саме ту її специфічну частину, яка спрямована на обслуговування тієї чи іншої ділянки комунікації), мовлення як діяльність (у сукупності всіх мовних і позамовних чинників) і мовлення-текст.

«Текст є явищем вужчим від дискурсу та має ознаки закритої системи й переважно писемну форму втілення. Дискурс же є поняттям ширшим від тексту, а підходи до його визначення не можуть обмежуватися рамками окремого висловлення» [39, с. 38].

Отже, найузагальненішим способом розрізнення феноменів «дискурс» і «текст» є їх представлення у вигляді «гіпогіперонімічної кореляції «загальне – часткове», у якій текст (часткове) постає конститутивною одиницею дискурсу, а дискурс (загальне) – одиницею вищого рівня абстракції, під дахом якої існує потенційно безкінечна кількість конкретних і реальних текстів» [39, с. 40].

Попри те, що сформульовану дихотомію так чи інакше поділяє лінгвістичний загал, дискурс як такий не є однозначним і залишається далеким від своєї остаточної дефініції, чому значною мірою сприяє його багатоплановість і багатовимірність. Йдеться, зокрема, про те, що він суть явище, у якому перехрещуються і взаємодіють фактори комунікативно-філософського, лінгвопрагматичного та лінгвокогнітивного порядку.

Особливе місце в комунікативно-філософському витлумаченні дискурсу належить Франкфуртській філософській школі на чолі з Ю. Хабермасом [95], яка запропонувала лінгвістичну версію комунікативної (трансцендентальної)

філософії. Дотримуючись думки про те, що синтактика і семантика природних мов тією чи іншою мірою між собою різняться, а прагматика є для всіх універсальною, вони сформулювали теорію антиномії праці та комунікації з точки зору морально-етичних норм [46]. Ця теорія уможливила інтерпретацію дискурсу як «комунікативної культури суспільства».

Комунікативна культура – це перш за все мовленнєва компетенція, бо саме в мовленні відбувається актуалізація смислу висловлювань та їх співвіднесеність із життєвим світом людини – складовою об’єктивного світу та суб’єктивним світом повсякденності, який уможливорює порозуміння людей щодо ситуації, у якій вони стикаються один з одним віч-на-віч, а саме порозуміння оголошується найвищою метою спілкування [18, с. 40], що здійснюється в життєвому світі людини, який є середовищем її життєдіяльності. При цьому «життєдіяльність розуміється в широкому та вузькому сенсах. У першому випадку – це проста (повсякденна, ремісничка) нонвербальна активність суб’єкта, завдяки якій він втручається у світ, щоб реалізувати поставлену мету за допомогою вибору відповідних засобів. У другому – діяльність постає як вербальний акт, за допомогою якого суб’єкт мовлення може порозумітися про щось із об’єктами мовлення» [39, с. 42].

Демократично організований соціум має досягнути консенсусу через **дискурс**, який є практикою комунікативних взаємин для досягнення суспільної злагоди і соціальної згоди. Дискурс постає в такий спосіб найвищою інстанцією життєвого світу людини, а комунікація, щоб бути універсальною, мусить бути аргументованою, раціонально мотивованою, соціально інтерактивною та самосвідомою [95, с. 115–136].

Комунікативно-філософський підхід до дискурсу не суперечить його інтерпретації як «духу часу», зазначає А. Приходько «ідейного профілю епохи», «епохального світобачення», «моделі світу», «образу світу» тощо. Разом із тим, вони зумовлюють і узагальнений образ його **лінгвопрагматичного** витлумачення, а той дозволяє його розгляд як «різновиду соціальної практики», «форми соціальної взаємодії, що

визначається цінностями, соціальними нормами, умовностями» [1; 4]. Однак не слід при цьому забувати, що дискурс є формою мисленнєво-мовленнєвої діяльності, що постає у двоєдності процесу (реальний вимір, простір комунікативних практик) і результату (віртуальний вимір, сукупність породжених текстів). Саме у процесуально-результуючий спосіб і здійснюється комунікація в певній предметно-тематичній сфері.

Для лінгвопрагматичної інтерпретації дискурсу параметрично релевантними виявляються й актомовленнєві системологічні ознаки, які керують побудовою висловлень, реплік, інтеракцій (макросинтаксис). Не випадково Т.А. ван Дейк визначає дискурс як певного роду послідовність мовленнєвих актів, які зв'язані між собою не тільки локально, але й глобально («макроструктури дискурсу») [76]. Відповідні «макроправила» визначають здатність адресата розуміти глобальну тему чи ідею дискурсу, а також здатність мовця керувати цим глобальним смисловим проектом у процесі спілкування. На визнанні рекурсивного характеру таких макроправил, на можливості їх повторюваного застосування, а також на постулюванні паралельної, одночасної дії контекстуальних і текстових макростратегій ґрунтується когнітивна модель використання мови Т.А. ван Дейка.

Отже, кожний тип дискурсу визначається набором правил, виконання яких він вимагає, і протікає в певній соціальній сфері. При дослідженні типології дискурсу основним завданням є опис структур найтиповіших для дискурсу певного виду.

Далі розглянемо публіцистичний дискурс як різновид дискурсу загалом.

1.2. Публіцистичний дискурс та мовна політика «політкоректності»

Слідом за А. Беловою, враховуючи ідеологічну спрямованість публіцистичного дискурсу, ми розглядаємо його як один із інституційних підвидів політичного дискурсу, що характеризується симбіозом ЗМІ та політики [4].

Останнім часом політичний дискурс викликає особливий інтерес як сфера маніпулювання масовою свідомістю. Найважливішу роль цьому процесі грає мова. «Мова, сама по собі влада не має, набуває її, влітаючи у владні структури, і тільки тоді, коли регулярно використовується у відповідному напрямку людьми, які володіють владою» [3, с. 22].

Держава, громадські рухи, спілки та партії активно використовують пресу для поширення поглядів, духовного згуртування громадян навколо своїх ініціатив та практичного здійснення програм [24].

Політичні кола постійно ведуть боротьбу влади над мовою, за можливість закріпити за тією чи іншою мовною одиницею певне поняття, ідею, ставлення. Враховуючи роль мови в концептуалізації та категоризації внутрішнього та зовнішнього світу, сортуванні та класифікації людських відчуттів та знань [16, с. 38], стає ясно, що ті, хто створюють символи та наділяють їх значенням, мають великі переваги та владу.

Посилання про те, що мова є не лише продуктом суспільства, а й засобом формування його ментальності, лягла в основу широко відомої гіпотези мовної відносності Сепіра-Уорфа [129].

Вважається, що цю гіпотезу можна розглядати як продовження ідей В. фон Гумбольдта, який вказав на опосередковує роль мови як «проміжного світу», що стоїть між мисленням людини і зовнішнім світом, як силу, що перетворює світ на ідеї, вербалізуючи і змінюючи при цьому власне сам світ. Відповідно до В. фон Гумбольдта, «мова як створює якийсь образ світу, а й впливає думки, вчинки людей, в розвитку суспільства загалом» [112].

За відсутності експериментальних даних, що підтверджують або спростовують гіпотезу мовної відносності, вона набула величезної популярності завдяки своєму філософському «продовженню» у вигляді постмодернізму [152], який стверджує, що реальність насправді – це своєрідний «лінгвістичний трюк» нашої свідомості і те, що індивід сприймає як реальність, насправді соціально та лінгвістично сконструйовано. Згідно з представниками постмодерного напрямку, текст не відображає існуючу реальність, а творить нову, при цьому ставлення людини до дійсності опосередковується дискурсивною практикою [50, с. 25–26].

Одним із політичних рухів, що методологічно базуються на гіпотезі Сепіра-Уорфа, «продовженої» в ідеях постмодернізму, і що мають на меті поставити мову на службу певним політичним цілям, є так званий рух «політкоректності» складною частиною якого виступає феміністська критика мови [47, с. 17–18].

Походження терміна «політкоректність» не зовсім зрозуміле. Існує думка, що його вигадали праві політичні сили на хвилі гарячих суперечок з національних проблем студентів американських коледжів [60, с. 52]. Створений на основі словосполучень «соціально коректний», «морально коректний» тощо, термін «політкоректний» набув значення «відповідний доктрині в сучасному культурному розвитку».

У лінгвістичному аспекті доктрина «політкоректності» втілюється у пошуку «нейтральних», «політично коректних» мовних засобів, що становлять альтернативу мовним одиницям, які не відповідають політичній ситуації з проблем расової, етнічної, статевої, сексуальної та інших видів дискримінації та, відповідно, на думку представників руху політкоректності, що неадекватно репрезентує у мові членів маргінальних соціальних груп. При цьому наголошується на соціальній значущості вибору тих чи інших мовних виразів, що підтверджують висловлювання представників традиційної лінгвістики [53].

У рамках феміністської критики мови прагнення до «політкоректності» втілюється в ідеї реформування мови з метою викорінення «мовного сексизму» [52; 53; 55; 73; 74; 86; 96; 107].

Під «мовним сексизмом» чи андроцентризмом мови розуміють «асиметрії у системі мови, спрямовані проти жінок» [109], тобто. відображення в одиницях мови патріархатних стереотипів, що нав'язують їм носіям андроцентричну картину світу, в якій жінці відводиться другорядна роль і приписуються негативні характеристики.

До найяскравіших проявів мовного сексизму відносять [63]:

1) Ототожнення понять «людина» та «чоловік», причому чоловіче початок є загально визнаною нормою, а жіноче – відхиленням від неї. В англійській мові це втілюється в іменнику, вживаному як у загальнородовому, так і специфікованому значенні, а також у займеннику *he*, що використовується для загальнородової референції особи.

2) Чоловіче асоціюється із позитивним, а жіноче – із негативним. Ця тенденція проявляється в семантико-прагматичному потенціалі одиниць англійської мови, репрезентуючих референтів чоловічої та жіночої статі.

3) Чоловіче домінує в мові, жіноче ж «невидимо».

Патріархат забезпечив чоловікам таку явну чисельну перевагу в багатьох суспільно значущих сферах життєдіяльності, що можна говорити про соціальне присвоєння дискурсів. мовної практики наочно свідчать про те, що «універсалізм» як утвердження рівності статей на підставі однаковості насправді виявляється чоловічим [65].

Таку точку зору відстоюють представники феміністської критики мови [68] стверджуючи, що саме дискурс відіграє вирішальну роль у структуруванні людського досвіду, передачі стереотипних уявлень, а використання мови завжди соціолінгвістично обумовлено і визначається конкретними умовами місця, часу і цілей спілкування, а також особливостями культури, традицій. також особливостями культури, традицій.

З постмодерної концепції дискурсивних практик впливає один з основних постулатів феміністської критики мови про панування патріархатного ладу та нав'язування через тексти та дискурсивні практики патріархатної системи цінностей, тобто погляду на світ з позиції «європейських білих чоловіків», де жінка розглядається як об'єкт, не чинний / активний суб'єкт [68]. Феміністичні критики мови стверджують, що всі мови, які функціонують в патріархальних культурах, є чоловічими і засновані на чоловічому погляді на світ [65; 105].

Основним підходом щодо проблеми взаємовідносин мови та статі є виявлення тих семантичних відмінностей, які можна пояснити особливостями перерозподілу соціальної влади. Поняття «чоловік» та «жінка» в мові будуються не просто як відмінні один від одного, бо це передбачало їх сумісність, співвідносність. Аналіз різних етнокультурних дискурсів показує, що у них чоловік завжди постає як одухотворений суб'єкт, завжди ідентифікується із суспільством загалом. В результаті подібної асиметрії чоловік виступає як загальний, а жінка – як приватний, специфічний. Асиметрія лінгвістичних побудов встановлює не рівність при відмінностях, а ієрархію. Жінки відрізняються від чоловіків, чоловіки не відрізняються ні від чого. Природа жінок – це відмінність [45; 51; 59; 61; 68; 131; 144].

Починаючи з перших робіт, що обґрунтували ідею сексизму або андроцентризму мови, що фіксує неповноцінність образу жінки в мовній картині світу [101; 109; 115; 118; 121; 122; 131], феміністська лінгвістика наполягає на переосмисленні та зміні мовних норм шляхом викорінення сексистських мовних одиниць, вважаючи свідоме реформування мови кінцевою метою своїх досліджень. При цьому запропоновані зміни у мові розглядаються як частина трансформації всього суспільства [130].

Видаються різноманітні посібники та посібники, які пропонують до вживання «політично коректні» варіанти, проводиться величезна роз'яснювальна робота у ЗМІ. Прихильники руху мовної політкоректності

прагнуть наповнити сторінки друкованих видань політкоректними альтернативами.

На сьогодні – на матеріалі англійської та німецької мов – розроблено численні рекомендації щодо політично коректного вживання мови та усунення гендерних асиметрій [84; 92; 113]. Пропонуються так звані феміністські неологізми, паралельне вживання форм чоловічого та жіночого роду для позначення особи або нейтральні словоформи, що не викликають асоціацій зі статтю особи, про яку йдеться.

Типові варіанти сексистських номінацій та їх альтернатив, запропонованих до вживання у більшості посібників з «політично коректного» використання мови, такі:

man – human being, person, individual, one;

men – people, men and women, individuals, persons, ones;

primitive man – primitive people;

mankind – humanity, humankind, humans, human race;

manpower – workforce;

congressman – congressmember; congressperson;

businessman – business executive, business people;

chairman – chair, chairperson, chairwoman;

workmen – working people, working men and women;

housewife – homemaker;

man and wife – husband and wife.

Найбільшого розмаху рух політкоректності набуває в американському соціумі, що характеризується більшою відкритістю. При цьому варто зазначити, що постійне акцентування уваги суспільства на політкоректності призвело до невдоволення, і тепер згадка слова політкоректність нерідко викликає роздратування в американців.

Ідея соціальної обумовленості мовної еволюції не нов, однак необхідно враховувати, що взаємодія суспільної та мовної систем діалектична за своєю суттю. Запропонована феміністами ідея реформування мови як аспекту

соціального реформування не позбавлена раціональності, оскільки мовні навички частково створюють культурну реальність [114]. Надмірна ідеологічна заангажованість представників феміністської лінгвістики призводить до того, що навіть нейтральні засоби мови інтерпретуються як ідеологічно марковані.

Проблема вибору мовного знака може існувати лише вузького кола інтелектуалів, тоді як основній маси носіїв мови ці компоненти не несуть ідеологічного забарвлення. Асоціації/уявлення тих, хто говорить про предмети/явлення, закріплюються у значеннях мовних одиниць, стаючи фактами мови.

Переважне вживання мовної одиниці у певних словосполученнях може позначитися її значенні, що у наступний період засвоюється новими поколіннями через тлумачення, безпосередньо з мовної практики [53; 54; 55].

Для успішного існування преса має своєчасно повідомляти про протиріччя, які поки що не отримали дозволу, тому привертає до себе громадську увагу. Саме актуальність та новизна журналістських виступів сприяють досягненню цілей, поставлених перед ЗМІ. Статті повинні відповідати нормам та цінностям, властивим аудиторії, випереджати дійсність у постановці суспільно значущих проблем. Тільки тоді, викликаючи суспільний резонанс, преса може впливати на масову свідомість, формуючи переваги соціуму.

Результати діяльності феміністів не можуть не фіксуватися в публіцистичному дискурсі, що є проявом масової культури і грає вирішальну роль у відображенні та насадженні стереотипів масової свідомості, включаючи гендерні стереотипи.

1.3. Гендер як предмет лінгвістичного аналізу

Незважаючи на те, що гендерний підхід до аналізу систем мови пов'язаний з результатами досліджень феміністичної лінгвістики, гендерні дослідження базуються на більш об'єктивних засадах у визначенні впливу соціокультурних факторів на функціонування мови, ніж феміністична лінгвістика. Гендерний підхід не містить в собі оцінного компонента, тоді як у феміністичних студіях

концепт «маскулінність» характеризується негативною конотацією та не виступає предметом глибокого та всебічного розгляду. Методологія гендерних досліджень виходить «із принципу симетричного моделювання чоловічого та жіночого досвіду в культурі. Методологію ж феміністичних досліджень відзначає передусім радикальність, оскільки така методологія виходить із принципу гендерної асиметрії, маскулінної культурної домінації» [33, с. 15]. Таким чином, в гендерних дослідженнях, які вирізняються значно вищим ступенем об'єктивності порівняно з феміністичними, акцент переноситься з жіночої субординації і жіночої суб'єктивності на об'єктивності співвідношення фемінностей-маскулінностей в дискурсі.

Гендер не є лінгвістичною категорією, але значною мірою його соціокультурний зміст може бути розкритий шляхом аналізу значення одиниць мови, що її репрезентують.

1.3.1. Есенціалістська та антиесенціалістська інтерпретації гендеру.

Поняття «гендер» прийшло в лінгвістику з антропології на хвилі феміністської критики сучасного західного суспільства на початку 70-х років 20 століття. Спочатку «гендер» визначали як «комплекс угод, що регулюють біологічну стать як предмет суспільної діяльності» [33].

Англійське слово *gender* означає як граматичний рід, і приналежність до певної сімейної, родової традиції, до того що, що встановлює зв'язок поколінь. Застосування терміна «гендер» покликане відрізнити «соціальну стать» (*gender*) від біологічного (*sex*).

Загалом можна говорити про два основні методологічні підходи до визначення гендеру, що сформувалися в науковій парадигмі протягом 20 століття: есенціалістському та конструктивістському.

Есенціалістський (від англ. *essential* «істотний») підхід, що сягає корінням в античність, задається питанням про природу об'єктивної реальності і виходить з уявлення про наявність фундаментальних і незмінних властивостей, які є спільними для всіх членів певної категорії і відрізняють її від будь-якої іншої категорії, на підставі чого ці категорії можна протиставити

одна одній у термінах опозиції. Відповідно протиставляються дух і матерія, суб'єктивне та об'єктивне, внутрішнє та зовнішнє, чоловіче та жіноче. У рамках есенціалістського підходу біологічну стать розглядають як опозицію двох протилежних фізіологічних сутностей людини, що виявляється у соціальній, політичній, економічній, культурній та всіх інших можливих сферах людського життя.

Перше визначення гендера, наведене вище, також є есенціалістським за своєю суттю. Методологічно таке розуміння гендера спирається на ідеї соціального конструктивізму І. Гоффмана [91]. Відповідно до цього, соціальні відносини є продуктом нормативно регульованої рольової взаємодії між конкретними партнерами; звідси «набуття статі є процес навчання традиційно сформованим зразкам поведінки, кожен з яких трактується або як чоловіче, або як жіноче» [45, с. 389].

В есенціалістській теорії гендеризму І. Гоффмана [91] гендер розглядається як результат інституціалізації та ритуалізації: у процесі соціалізації через інститути сім'ї, школи, релігії, політики, засобів масової інформації тощо, відповідно до своєї приналежності до однієї з двох статей індивід засвоює той тип поведінки, що відповідає панівній в даному соціумі моделі соціальних ролей: гендерна приналежність закріплюється через дотримання певних ритуалів, як стиль одягу, жести, зачіска, хода і т.д.

Противники есенціалістського підходу вважають, що говорити про гендерні відмінності як неминуче наслідки біологічних відмінностей статей як за антропоморфічними показниками, так і за функціями, означає обґрунтовувати гендерну нерівність. Як наслідок, заперечується опозиція як спосіб категоризації дійсності: «... у суспільствах, організованих навколо статевої диференціації (що означає, у всіх суспільствах) нас підводять до думки, що маскуліність та фемінність – це прості категорії природного світу [17], два класи, які існують і можуть бути визначені. Теоретики фемінізму вважають, що це є помилка; або менш ввічливо, дурість. Єдине, що незмінно – це твердження різниці» [61, с. 83].

Мабуть, ця думка сформувалася під впливом ідей постмодернізму, передусім деконструктивістської філософії Ж. Деррида, що заперечує полярність і пропонує новий неантитетичний стиль мислення, де ніхто не протиставляється і протиставляється, ніщо не вимагає альтернативи, і навіть символічного психоаналізу Ж. Лакана та теорії дискурсивних практик М. Фуко. Спільним для всіх згаданих концепцій є перенесення питання про природу об'єктивної реальності в план мовного вираження суб'єктивних уявлень про неї, розуміння реальності та всіх її складових як опосередкованих мовою, що нав'язує індивіду певне бачення світу.

Реальність, включаючи стать, постає перед індивідом не в природному вигляді, а як результат дискурсу: «Релігійні, юридичні, терапевтичні, а також частково – політичні дискурси абсолютно невіддільні від такого виконання ритуалу, який визначає для суб'єктів, що говорять, одночасно їх особливі властивості і відведені їм ролі» [55, с. 202]. Гендерні відносини є форма прояву влади, оскільки стать індивіда одна із елементів владних відносин. Контроль над гендерними проявами здійснюється за допомогою дискурсивних практик – способів інтерпретації тих чи інших явищ і фактів, приписування їм суспільної значущості, наслідком чого стає фіксація всіх проявів статі та приписування їм нормативності та оціночності [119, с. 124–126].

Своєрідною методологічною основою постмодерністського розуміння гендера вважають ідеї Ж. Деріда [91]. Його метод «деконструкції» гендера став домінуючим методом західних гендерних досліджень. Основу концепції Ж. Деріда становить критика традиційної культури як «онто-тео-телео-лого-фоно-фалоцентризму» тобто. переваги традиційної культурою реального, абсолютного, цілеспрямованого, раціонального, наявного чоловічого. На думку Ж. Деріда, причина такої переваги в тому, що традиційна культура перебуває в ілюзії існування справжнього та готівкового, що потребує протиставлення та вибору. Насправді філософія неспроможна «мислити це, готівка, сьогодні», оскільки є суть проміжок між минулим і майбутнім. Отже, філософія має навчитися «мислити відсутнє», навіщо необхідно

звернутися до деконструкції тексту у пошуках «слідів слідів», тобто. глибинних смислів, можливих асоціацій та конотацій [91].

Деконструкція – це метод текстологічного дослідження, побудований на аналізі «традиційних бінарних опозицій, у яких лівосторонній термін претендує на привілейоване становище, заперечуючи претензію таке саме становище із боку правостороннього терміна, від якого залежить» [39, с. 18]. Мета аналізу тут полягає не в тому, щоб поміняти місцями цінності членів бінарної опозиції, а скоріше в тому, щоб порушити чи знищити їхнє протистояння, релатизувавши їхні стосунки.

Звідси ідея Ж. Деріда про «децентрацію» культури, згідно з якою немає не тільки відокремленої чоловічої та жіночої культури, немає і не може бути єдності норм і цінностей, немає ядра, навколо якого будувалося громадське життя і культура. Йдеться про новий, не прийнятний статички і однозначні визначення погляді на світ [91].

На створеній постмодерністами методологічній базі розвиваються постфеміністські інтеракціоністські (від англ. interaction «взаємодія») теорії гендеру, що виходять не з ієрархічної бінарної опозиції, а з принципу «плюративності», «поліваріантності», що піддають сумніву можливість існування гендера як фікс результат конкретної мовної взаємодії конкретних індивідів у конкретному контексті. У цьому мову розглядається не як зовнішній засіб, бо як безпосередній інструмент формування гендерної суб'єктивності [90].

В рамках інтеракціоністського підходу різні автори фокусують увагу на різних аспектах гендеру, що визначає ключові поняття їх концепцій.

У концепції перформативності [59; 96; 151] гендер розуміється не як готовий продукт, бо як процес так званої гендералізації, в ході якого і відбувається «конструювання гендерної ідентичності»: категорія приналежності за статтю та гендер є керованими властивостями поведінки, гендерна приналежність є те, що «людина робить і робить постійно, у процесі взаємодії з іншими» [151].

У концепції плюративності [69; 96] гендеррозглядається як категорія, що виявляється у безлічі реалізацій, що обумовлюються численними жіночими та чоловічими стереотипними установками, що визначаються, по-перше, приналежністю індивіда одночасно до кількох соціальних категорій (вікової, конфесійної, етнічної, професійної, професійної) других, різними ситуативними контекстами (напр., Політичні дебати, світська бесіда та ін.).

Спроба синтезувати ключові ідеї інтеракціоністського підходу реалізується в концепції інтерактивності гендеру [103; 104; 154], що розглядає гендер як категорію, яка взаємодіє з іншими соціальними категоріями, такими як статус, національність, вік тощо. і є похідною від них, і як результат, до якого може наводити конкретну, у тому числі мовленнєву, взаємодію.

Звісно ж, що синтезувати ключові ідеї інтеракціоністського підходу, а саме перформативність, плюративність та інтерактивність гендеру, можливо на основі поняття контекстуальності гендеру. «Експлікація ролі контексту, що розуміється як системна ієрархія метаконтексту, що склалася в даному соціумі концептуальної картини світу; макроконтексту соціо-культурних і відносин і мікроконтекста конкретної ситуації мовної взаємодії, необхідна розуміння те, що перформативність, плюративність і інтерактивність гендера є наслідком індивідуального вибору. Значною мірою вони є відтворенням регулятивних соціо-культурних норм і статусних відносин, що є частиною «загальних знань», що становлять комунікативну компетенцію індивіда. З іншого боку, ці норми формують культурно зумовлені очікування, відповідно до якими партнер сприймає поведінку індивіда (зокрема й мовленнєве) у межах традиційних гендерних категорій і може інтерпретувати його від намірів останнього, унаслідок чого індивід будь-коли має повний контроль за реалізацією своєї гендерної суб'єктивності» [33, с. 134].

На підставі вищесказаного в цьому дослідженні гендер визначається як системна категорія соціального порядку, яка регулярно відтворюється у структурах свідомості та структурах реальної міжсуб'єктної взаємодії, у тому числі мовної. Ситуативні прояви гендера є результатом його взаємодії з

іншими соціальними категоріями, що обумовлюється метаконтекстом концептуальної картини світу, макроконтекстом регулятивних соціокультурних норм та мікроконтекстом конкретної міжсуб'єктної взаємодії.

1.3.2. Когнітивні та мовні аспекти гендерних стереотипів. Вважають, що у мові фіксується концептуальна картина світу, властива масовому «наївному» свідомості [151]. Якщо індивідуальне свідомість під впливом реальної ситуації може бути готове сприймати принципово нові цінності, які будуються не на ієрархічній бінарній опозиції статей, а на ідеях «плюративності», «поліваріантності» гендера, то масова свідомість не готова до відмови від традиційних уявлень [147]. Отже, мова фіксує традиційну патріархатну концептуальну модель гендера, засновану на ієрархічній опозиції статей, тим самим закріплюючи не просто біологічну відмінність статей, а їхню соціально дискримінаційна відмінність – сексизм. Таку модель можна назвати стереотипною, якщо виходити з багатьох авторів, що розділяється ідеї у тому, що стереотип – це, передусім, уявлення про дійсності з позицій «наївного» повсякденного свідомості [145].

Стереотип визначається як «стандартна думка про соціальні групи або про окремих осіб як представників цих груп у загостреній спрощеній та узагальнюючій формі, з емоційним забарвленням, що приписує певному класу осіб певні властивості чи установки» [157, с. 177].

Когнітивною функцією стереотипу вважається генералізація при упорядкуванні інформації, виділенні «свого» на протигагу «іншому», розмежування «внутрішньогрупового» і «позагрупового» [157, с. 40].

Стереотипи оцінні за своєю природою, причому оцінка найчастіше несе негативний характер, оскільки «норма оцінки збігається з позитивним краєм аксіологічної шкали, тобто. з поняттям норми пов'язане і кількісне переважання негативної оцінки над позитивною» [143, с. 44–45]. Важливо враховувати, що стереотипи, з одного боку, культурно зумовлені, з другого, –

усвідомлюються індивідом відповідно до його особистим досвідом, тобто. модифікуються у свідомості конкретного індивіда [142].

У рамках цього дослідження дуже актуальним є розмежування стереотипу-уявлення та стереотипу-поведінки [142, с.177–179]. Стереотип здатний виконувати роль «програми поведінки, що реалізується в поведінковому контексті», що обмежує альтернативне і породжує підтверджує стереотип-поведінка [135, с. 97]. Стереотип-модель поведінки слід розрізняти з самою поведінкою як «об'єктивацією стереотипу»: стійкими формами поведінки, що регулярно повторюються, співвідносяться з реальною стратифікацією суспільства [135]. Стереотип-вистава є певний фрагмент картини світу, що існує у свідомості, деяке маніпульовано-інваріантне, зумовлене національно-культурною специфікою уявлення про предмет або ситуацію [49, с.27–29]. Якщо стереотип-поведінка виконує прескриптивну функцію: він визначає поведінку та дію, яку слід здійснювати, то стереотип-подання виконує предикативну функцію: він визначає, чого слід очікувати у певній ситуації. У цьому дослідженні більший інтерес викликає стереотип-подання, оскільки він реалізується в мовному знаку.

На мовному рівні стереотипи-уявлення диктують не так саму поведінку, скільки набір асоціацій і визначають мовну форму їх вираження. Отже, стереотип співвідноситься з одиницями мови, що репрезентують національно-культурно марковані уявлення про ту чи іншу сутність за певної передбачуваності асоціативних зв'язків [75, с. 68]. Традиційний розподіл соціальних ролей чоловіків і жінок насамперед пов'язаний не з невід'ємними характеристиками суб'єктів двох статей, а з переконаннями, що асоціюються з категоріями чоловіків і жінок.

В результаті аналізу конотацій мовних одиниць можна отримати уявлення про стереотипи масової свідомості членів певного етнокультурного соціуму, зокрема про гендерні стереотипи [74].

Враховуючи усе сказане вище, на концептуальному рівні гендерний стереотип можна визначити як «сукупність найбільш загальних уявлень про

якості, атрибути, моделі поведінки та соціальні ролі, сумісні або несумісні з образом тих, кого суспільство визначає як чоловіків і жінок, в масовій свідомості певного лінгвокультурного. етапі його розвитку» [157, с. 106].

На мовному рівні стереотипи слід розглядати як систему знаків, що вербально репрезентують деяке «уявлення» про фрагмент позамовної дійсності.

1.3.3. Визначення поняття «мовна гендерна репрезентація».

Репрезентація – ключове поняття когнітивної лінгвістики, що відноситься як до процесу уявлення (репрезентації) світу у свідомості людини, так і до одиниці подібного уявлення, «що стоїть замість чогось у реальному чи вигаданому світі і тому заміщає це щось у розумових процесах» [75, с. 157].

Поняття репрезентації вказує на те, що існує щось репрезентоване і щось репрезентоване. З знакового характеру репрезентації, природну мову можна у вигляді особливої репрезентаційної системи, бо він кодує в знаковій формі щось, що стоїть поза її межами. У такій інтерпретації мовні одиниці виступають як вербальні репрезентації тих сутностей, знаковими заміниками яких є [73].

У цьому дослідженні аналізуються одиниці мови, що фіксують стать референта-особи. Зазвичай, такі одиниці фіксують як біологічну стать позначається суб'єкта, а й його «соціальні наслідки», тобто. соціальні, культурні та психологічні аспекти «жіночого» і «чоловічого», що відображають культурно обумовлені стереотипні уявлення про типове і бажане для тих образів, які суспільство визначає як типові для чоловіків і жінок.

У якомусь сенсі можна стверджувати, що за будь-якою одиницею мови, що референціально співвідноситься з чоловіком чи жінкою, стоїть гендерний стереотип. Іншими словами, така одиниця мови репрезентує соціо-культурно маркований образ-уявлення про чоловіка та жінку за певної передбачуваності асоціативних зв'язків і, відповідно, може бути названа мовною гендерною репрезентацією.

Отже, мовна гендерна репрезентація проявляється в одиницях лексичного або граматичного рівнів мови і відображає статеву приналежність референта – особи, а також сукупність стереотипних соціокультурних асоціацій, пов'язаних з належністю особи до того чи іншого статі та характерних для даного етнокультурного соці.

Значення мовної одиниці є ідеальною сутністю, не даною нам у безпосередньому спостереженні. Підійти до аналізу значення можна, звернувшись до носія значення, мовного знака, що є сутністю матеріально-ідеальної, що базується на особливому типі відносини між матеріальним, зовнішнім, доступним органам почуттів (що означає за Ф. де Соссюр або планом висловлювання і /або ідеальним, абстрактним, або теж матеріальним, але прихованим від безпосереднього спостереження (означеним чи планом змісту).

Очевидно, що те, що позначає може виконувати знакову функцію (тобто забезпечувати референцію до світу) тільки за умови, що воно асоціюється з фрагментом позамовної дійсності, що позначається. Вважається, що між сутностями реального або уявного світу та їх ідеальними образами існує ізоморфізм, тобто істотні властивості позлінгвістичних реальностей повинні мати своє модельне відображення в сутнісних особливостях назв мов. Якби у мові не спостерігалася така ізоморфна відповідність, її одиниці не могли реалізувати знакову функцію, тобто забезпечити зв'язок між матеріальною оболонкою (змістом) і сутністю предметного світу.

Відповідно, під мовною одиницею розуміється матеріальна оболонка, разом з тим асоційованим з нею та закріпленим за нею змістом, який вказує на елементи (фрагменти або ситуації) позамовної дійсності, забезпечуючи цим виконання мовною одиницею знакової функції. При такому розумінні двостороння одиниця мови є експонентом мовного знака [67, с. 91].

При цьому сутність значення мовної одиниці полягає не тільки в тому, що воно позначає позамовну реалію або співвідноситься з нею, а й у тому, що воно представляє абстракцію як результат пізнавальної діяльності людини. У

мовній одиниці закріплюються результати раціонального пізнання, що з абстрагуванням від реальної речі загальних ознак, перетворенням в ідеальну сутність.

Здатність виступати експонентом мовного знака повною мірою притаманна гендерної репрезентації, що вказує на підлогу референта і охоплює всі можливі асоціації, пов'язані із зазначенням статевої приналежності, характерні для конкретного лінгвокультурного соціуму.

1.3.4. Класифікація гендерних репрезентацій за рівневою належністю. Аналізовані гендерні репрезентації підлягають класифікації за належністю до різних рівнів семантичного аналізу двосторонніх одиниць мови. Відтворювані одиниці, тобто. одиниці, що зберігаються в пам'яті в готовому вигляді як щось ціле, поділяються на дві групи за двома типами значень: значень морфем і слів. Відповідно до ідей І.М.Кобозевої [22, с. 51], про рівні плану змісту одиниць мови, у дослідженні О. Дудолодової [16] виділяються гендерні репрезентації морфо-семантичного рівня та лексико-семантичного рівня.

- Морфо-семантичний рівень представлений суфіксальними морфемами, що маркують статеву приналежність референта – особи номінативних одиниць англійської мови, порівн.: *waiter-waitress, hero-heroine, major-majorette* тощо.

- Лексико-семантичний рівень представлений:

- формально немаркованими за родом номінаціями, що позначають референта певної статі, порівн.: *man, woman, prima donna, patriarch*;
- формально маркованими номінаціями: складними номінаціями з компонентами *-man-, -woman, -person*, які можуть розглядатися як родові маркери статевої приналежності референта, порівн.: *chairman, spokeswoman*.
- двокомпонентними номінативними словосполученнями, одним із компонентів яких є родові маркери *man, male, boy, woman, female*,

lady, girl, що вказують на підлогу референта, пор: *female worker, male nurse*.

Поряд з одиницями морфо-семантичного та лексико-семантичного рівнів слід виділити граматично-семантичний рівень відтворюваних одиниць мови, що репрезентують гендерні відносини. У цьому дослідженні відповідно до широкого розуміння об'єкта семантики розглядаються гендерно «забарвлені» значення будь-яких слів, включаючи ті, які традиційно відносять до галузі граматики, зокрема, займенника 3-ї особи однини чоловічого та жіночого роду *he* і *she*, які прототипово співвідносяться з референтами чоловічої (*he*) та жіночої (*she*) статі, та різні форми таких займенників.

1.3.5. Класифікація гендерних репрезентацій за прагматико-семантичними характеристиками. У процесі функціонування мовних одиниць як символи виділяють два основні шари значення відповідно до характеру інформації, що передається означаючим: семантичний і прагматичний.

В рамках семантичного шару виділяються денотативний та сигніфікативний компоненти. Денотат містить інформацію про позамовну реальність, вказуючи на той реальний або уявний об'єкт, про який йдеться. Традиційно денотат тлумачать як клас об'єктів (предметів, властивостей, ситуацій), які можуть іменуватися мовною одиницею, на протипагу референту як конкретному об'єкту [130], який має на увазі комунікант, використовуючи цю одиницю у процесі комунікації, а сигніфікат – як інформацію не про сам клас об'єктів, а про ті властивості, на підставі яких ці об'єкти об'єднані в даний клас і протиставлені членам інших класів. У формальній семантиці сигніфікат співвідносять з «обсягом поняття», яке відповідає «наївному» уявленню про сутності, іменовані цією одиницею, або інтенціоналу [132].

В альтернативному трактуванні денотат визначають як пов'язаний із цією мовною одиницею у свідомості комуніканта цілісний образ типового, еталонного представника відповідного класу сутностей. У когнітивній лінгвістиці такий образ називають прототипом [157]. Такого підходу

дотримується, зокрема, [127], що розглядає денотат знакового відношення як проміжну ланку між реалією і змістом, що позначається, і, відрізняючи його від референта, що представляє предметний світ, тим, що він містить інформацію про клас об'єктів і тим самим створює новий, не існуючий у світі, але існуючий у вигляді прототипу об'єкт. Цей об'єкт не є реальністю з предметного світу, але представляє типові ознаки реалії, що позначається, засновані на знанні про властивості реалій, що входять в дане безліч [127, с. 95].

Саме денотативний компонент значення, включаючи асоціації з деяким типовим представником класу сутностей, тим самим забезпечує еквівалентність мовного знака по відношенню до об'єктивної дійсності, будучи «містком» між змістом, що належить свідомості, і об'єктом предметного світу, відображеному в референті в тій мірі, в якій він пізнаний [124].

Денотативний компонент значення є базовим для всіх інших знакових відносин, оскільки без нього мовна одиниця неспроможна реалізовувати знакову функцію, саме – «викликати через типовий образ референтну співвіднесеність як проектне ставлення до знака світу» [121, с. 155].

У цьому дослідженні під денотатом гендерної різниці розуміється пов'язаний із конкретною гендерною репрезентацією цілісний образ представника чи представниці певної (вікової, статусної, етнічної, професійної тощо.) категорії осіб, позначеної відповідної «чоловічої» чи «жіночої» номінацією.

При актуалізації в дискурсі аналізовані гендерні репрезентації можуть мати три способи референції [121, с. 190]:

1) конкретну певну референцію, що вказує на конкретного представника соціальної категорії, якого адресат, на думку адресанта, здатний ідентифікувати або на підставі наявних знань, або виходячи з (ситуативного) мовного контексту:

The waitress came into the room...

2) неконкретну референцію, що вказує на нефіксованого, будь-якого представника цієї категорії:

Any waitress wouldn't mind bigger tips...

3) родову референцію, що вказує на типового представника певної категорії осіб:

A / the doctor must love his patients...

У разі неконкретної референції, референт збігається з денотатом.

Спосіб референції мовних гендерних репрезентацій реалізується у складі висловлювання з допомогою так званих актуалізаторів денотативного статусу (артиклів, неозначеного артикля і вказівних займенників і цілої низки характеристик контексту).

Прагматичний пласт значення мовної одиниці докорінно відрізняється від семантичного. Семантичний рівень представляє референційний аспект значення: він дає інформацію про сутність реального чи вигаданого світу, що зветься мовною одиницею. Прагматичний рівень виражає ставлення комуніканта до референційного аспекту значення, повідомляючи різноманітні характеристики комунікативної ситуації, у якій використовується мовна одиниця. До таких характеристик входить ставлення адресанта до денотату, опосередковане ставленням між адресантом та адресатом (від офіційного до грубо-фамільярного), ситуативним контекстом, метою комунікації та багатьма іншими параметрами, так чи інакше пов'язаними з суб'єктом комунікації [118, с.124].

У рамках цієї роботи прагматика аналізованих одиниць значною мірою визначається типом і метою досліджуваного дискурсу, який і виступає контекстом комунікації.

В інформаційно-аналітичному дискурсі переважає лексика з суто денотативним компонентом значення, що не містить інформацію про ставлення адресанта до об'єкта (референту імені), що позначається, порівн.: *man, chairman, woman, sister, female doctor* і т.д.

Інформаційно-розважальний дискурс рясніє образною лексикою, що передає емоційно-оціночне ставлення адресанта до об'єкта, що позначається, порівн.: *chick, doll, heartthrob, knight, witch, whore, dandy* і т.д.

Таку інформацію називають конотативною [117], прагматичної [118], експресивною [74], стилістичної [66]. Кожен із зазначених термінів акцентує певний аспект укладеної у слові інформації. Вважається, що прагматичний та конотативний аспекти значення не тотожні. Поняття прагматичної інформації ширше. Однак всі конотативні сенси прагматично навантажені, а лексичному значенні можна виділити стільки конотацій, скільки прагматичних інтенцій воно висловлює. Експресивний (образний) аспект значення можна як одну зі складових конотації. Що ж до стилістичного аспекту, він швидше має відношення до класифікації комунікативних контекстів, визначальних доречність чи недоречність використання тієї чи іншої мовної одиниці, ніж безпосередньо до структури її значення.

При досить ясному співвідношенні денотативно референційного змісту мовних одиниць з сутністю, що знаходить вираз у референційній функції мовних одиниць різного рангу – від морфеми до відрізків тексту, співвідношення конотативного компонента з тим, що їм позначається, залишається найменш дослідженою галуззю.

У цьому дослідженні під конотацією розуміється будь-який прагматично орієнтований компонент значення мовної одиниці (у даному випадку – гендерної репрезентації) на морфологічному, лексичному чи граматичному рівні слова, який доповнює її денотативне значення на основі загального соціокультурного знання членів даного мовного колективу про об'єкт, що позначається, через суб'єктивно-чуттєве сприйняття цього об'єкта комунікантом [62].

Конотація – це прихована, не виражена формально інформація про прагматичної інтенції промовця, що з наміром зробити на адресата певний вплив, зокрема емоційне, неявний, формально не виражений конотативний

комплекс, не збільшуючи довжину тексту, ускладнює його зміст, узгоджуючи принцип економії мови [59, с. 109].

Найважливішою складовою конотативного відтінку значення є оцінка. Під оцінкою розуміється «судження про цінність в цілому або окремої його властивості [156, с. 345]. Цінність шкалюється в діапазоні «байдуже» (нульова оцінка), «добре» або «погано» або «більше норми/менше норми». Перше – оцінка за якістю, друге – за кількістю. Класифікація оціночних значень проводиться у сферах оцінної поведінки людей. Виділяються сенсорно-смакові, психологічні, естетичні, етичні, утилітарні, нормативні, телеологічні, частково-оціночні значення [157, с. 87].

Звісно ж необхідно розмежувати цінності зовнішні, тобто соціально зумовлені, та внутрішні, тобто персонально обумовлені, враховуючи при цьому, що між групами, що виділяються, немає чітких кордонів.

Таким чином, протиставляються цінності індивідуальні (персональні, авторські), мікрогрупові (наприклад, у сім'ї, між близькими друзями), макрогрупові (соціальні, рольові, статусні), етнічні та загальнолюдські» [72, с. 3]. Усі оцінні значення співвідносяться з нормами буття індивіда і створюють картину світу, часто специфічну для даного мовного колективу.

На підставі соціального характеру оцінки можна виділити в окрему групу конотації, що відрізняються від інших видів прагматичної інформації тим, що вони включають відсилання не до індивідуального комуніканта, а до мовного колективу, так що «той, хто говорить, використовуючи лексему, що має певні конотації, не виражає цим своєї особистої оцінки об'єкта, що позначається» [67, с. 92]. Конотації такого роду надалі викладі позначаються як соціокультурні.

Соціокультурні конотації мовної одиниці розуміються як «несуттєві, але стійкі ознаки поняття, що виражається нею, які втілюють прийняту в даному колективі оцінку відповідного предмета або факту дійсності» [75, с. 159], «відбивають пов'язані зі словом культурні традиції, що панує в даному суспільстві практику використання відповіді речі» [82] або «сукупність

закріплених у культурі даного суспільства асоціацій», що утворюють супутні лексичному значенню «змістовні елементи, логічні та емотивні, що складаються у стереотип» [51, с. 13–14].

Мовні гендерні репрезентації, наділені соціокультурною конотацією, лише опосередковано несуть у собі інформацію про ставлення комуніканта до денотату (референту). Цілком можливо розбіжність індивідуальної та загальноприйнятої стереотипної оцінки.

Так, наприклад, у британській англійській все ще поширена гендерна номінація жіночого роду *spinster*, яка, починаючи з 17 століття є загальноприйнятим терміном для позначення незаміжньої жінки. На відміну від відповідної номінації чоловічого роду *bachelor*, за *spinster* у британській культурі, згідно з даними [58, с. 678], закріплені негативні конотації, що включають *gossipy, nervy, over-made up, ineffective, jealous, eccentric, love-/sex-starved, frustrated, dried-up old, whey-faced, repressed, lonely, prim, cold-heated, plain Jane, atrocious, dreary old, despised*. Використовуючи номінацію *spinster*, комунікант усвідомлено чи неусвідомлено висловлює негативне ставлення до референта. Прагматична інтенція комуніканта може виявлятися в його свідомому виборі іншої номінації для позначення відповідної сутності, наприклад: *bachelor girl*, що має те ж денотативне значення, що і *spinster*, але при цьому позбавленої будь-яких негативних конотацій і навіть навпаки асоціюється з таким, як самостійність та соціальний успіх [58, с. 165].

Інша група конотацій окреслюється суб'єктивно-модальні. Суб'єктивно-модальні конотації – «це сукупність інформації про суб'єктивному відношенні, оцінці, переживанні зазначеного факту, суб'єктивної установці індивіда цей факт» [57, с. 21].

У межах суб'єктивно-модальних конотацій майже всі оцінки відносні, оскільки вони залежить від емпатії, тобто позиції, яку займає комунікант при виборі ним знаку. Більшість оціночних значень амбівалентні: вони змінюють свій «+» на «-» залежно від ціннісної орієнтації комунікантів.

У цьому дослідженні розмежовується раціональна та емотивна оцінка. Ідея у тім, що окрім раціональної оцінки, орієнтованої на ставлення суб'єкта до об'єктивної дійсності, у мові виявляється ще один вид оцінки – оцінка емотивна, основу якої лежить емоційне судження про цінності об'єкта. «Емоційне і раціональне в оцінці має на увазі дві різні сторони ставлення суб'єкта до об'єкта, перша – його почуття, друга – думка» [59, с.42]. У будь-якій мові є такі слова, як добре (добре) /погано (погано), які можуть служити для прямого і непрямого вираження відповідної оцінки якогось об'єкта. Ці слова відрізняються тим, що оцінка є позначенням змісту, а не прагматичним пластом їх цінності. До таких номінацій відносяться гендерні уявлення, сигнальні моральні (тобто: герой/героїня – лиходій; *hero/heroine – villain*) або, наприклад, зовнішні характеристики (краса / *beauty*) референта, які оцінюються даним мовним соціумом як позитивні або негативні. Емотивна (або емоційна) оцінка виражає почуття-ставлення суб'єкта до референта. Так, наприклад, на відміну від нейтральної гендерної репрезентації *husband*, номінація *hubby* може передавати іронічність, поблажливість, глузування або симпатію.

Емотивна оцінка може бути викликана переживанням певного стимулу. Таким стимулом виступає «жива» образність, що у лексиконі має вторинне найменування: асоціація з образним прочитанням імені (чи вираженими у ньому спеціальними морфологічними чи фонетичними засобами), тобто. образна складова конотації. Образна інформація полягає у вказівці на образ, а не позначення, в чому полягає її конотативна сутність. Роль образної складової – як творити образ, а й викликати емоційну реакцію, виступати мотивуючим підставою емотивної конотації. Відповідно, експресивність окреслюється посилення сприйняття з допомогою емоційної реакції, викликаній образністю [66, с. 112].

У дослідженні також враховується можлива асиметрія у комунікативній діяльності адресанта та адресата. Ця асиметрія проявляється, по-перше, у розбіжності «типових образів» (в одного з комунікантів може бути більше

«деталей», ніж у іншого), але при цьому між ними обов'язково має бути щось спільне; по-друге, може збігатися і характер раціональної оцінки і чуттєві відносини, тобто оцінка емотивна, яка залежить від сприйняття образної основи значення імені, що може бути пов'язано, зокрема, з емпатією. Така невідповідність може викликати «неправильне» розуміння з погляду адресанта.

Процедури референції описуються за допомогою оператора «знати» за допомогою наступної формули: я знаю (розумію), що T співвідноситься з K_0 (структурою знань про T в K) і що T і K вказують на R у світі «Ідеальне», а R «заміщає» об'єкт, що належить світові «Дійсно». Або більш схематично: я знаю, що $\{(T \supseteq K) \rightarrow R\}$ реалія. Для адресата цей запис може бути представлений у вигляді: я розумію, що $\{(R \supset K) \rightarrow T\} \rightarrow$ реалія.

Раціональна оцінка занурена в контекст думки, і тому процедура оцінювання записується наступним чином: я знаю/ (для адресата) розумію, що $\{(T \supset K) \rightarrow R\}$ і я вважаю, що це має позитивну (або негативну) цінність. записи оцінна конотація, наприклад, гендерної номінації *beauty*, рівнозначна твердженню: я знаю, що X – красуня, і вважаю, що це добре.

Як бачимо, процедура оцінювання описується через оператор «рахувати». Передбачається, що «рахувати» відрізняється від «знати» тим, що включає компонент «воля», тобто. суб'єкт вільний оцінювати об'єкт за власним інтересом.

Процедура асоціативно-образного сприйняття об'єкта апелює до уяви, а не до думки і описується за допомогою когнітивного оператора «уяви»: я знаю, що $\{(T \supset K) \rightarrow R\}$ і я вважаю, що це має позитивну/негативну цінність, та це уявно для мене так, як коли б це було $\{(T_0 \supset K_0) \rightarrow R_0\}$, а в режимі адресата: я розумію, що уявне $(K_0 \supset T_0) \rightarrow R_0$, подібно до $(R \supset T) \rightarrow R$, отже має місце $(K_n \supset T_n) \rightarrow R_n$, і я вважаю, що це має позитивну/негативну цінність для мене, де індекс «про» вказує на образну подобу, а «n» – на образно-довільний характер типового образу.

Спрощено запис образної інформації, наприклад, гендерної номінації *goddess*, можна уявити так: уяви, що Х – така, якби вона була богинею (передбачається наявність асоціації – божественна, божественно красива).

Емотивна оцінка має ілюктивну силу: вона спонукає випробувати певне почуття-ставлення і є, зрештою, реалізацією певного ілюктивного наміру, викликаючи, у разі комунікативної удачі, відповідний перлюктивний ефект. Емотивна оцінка, «нашаровується» на раціональну, співвідносячи не з власне позначається, а з мотиваційним підставою, що грає роль стимулу для переживання. Ілюктивна сила емотивної оцінки добре проглядається у процедурному записі значення порівняно із записом раціональної оцінки. Когнітивним оператором у разі виступає «випробуй». Порівняймо::

Знай, що Х – красуня, і вважай, що це добре.

Уяви, що Х – богиня, і відчуй захоплення.

Тут міститься два «входження» суб'єкта значення: один раз у формі судження/думки (вважай), а другий – у формі переживання/почуття (випробуй). В.М. Телія справедливо зазначає, що переживання взагалі не «вкладаються» в контекст думки (* Вважай, що я переживаю, зневажаю, тішуся і т.д.) без особливих засобів актуалізації, що вкотре підтверджує гетерогенність раціонального та емотивного реєстрів оцінки [69, с. 121].

Враховуючи усе викладене вище, є можливим виділити такі групи мовних гендерних репрезентацій (далі – МГР) за типом інформації, укладеної в їхньому: 1) дескриптивно орієнтовані; 2) прагматично орієнтовані.

Дескриптивно орієнтовані МГР представляють референційний аспект значення, що дає інформацію про найбільш суттєві ознаки представника (представниці) певної категорії осіб (вікової, статусної, етнічної, професійної, конфесійної тощо), що позначається відповідною МГР.

- Прагматично орієнтовані МГР дають інформацію про ставлення до референційного аспекту значення на основі загального соціо-культурного знання членів певного лінгвокультурного соціуму про суб'єкт, що

позначається, заломлюваного через суб'єктивно-чуттєве сприйняття його комунікантом.

Прагматично орієнтовані МГР поділяються на:

- Раціонально-оціночні, що включають номінації, в яких оціночний компонент входить швидше в денотативний, ніж у прагматичний шар значення, позначає, головним чином, різного роду властивості референта, що позитивно або негативно оцінюються в даному лінгвокультурному соціумі, пор: *hero (heroine), beauty, villain*.

- Емотивно-оціночні, що мають «потворні» значення, що передають почуття, ставлення того, хто говорить до референта, а також адресату, як, наприклад: *hubby, daddy, pal*.

- Експресивно-оціночні, що мають образні, переносні значення, засновані на вторинній номінації, що спонукають адресата випробувати позитивні чи негативні емоції. Вони амбівалентні і можуть змінювати характер оцінки протилежний: *bitch, hooker, über-bitch, diva, Barbie doll, babe, muse; dandy, Adonis, stud, tommy, rogue*.

Відповідно до своїх ідеографічних характеристик, що розглядаються гендерні репрезентації (як дескриптивно, так і прагматично орієнтовані) поділяються на:

- ідентифікуючі, що вказують на суб'єкт у його категорично-ознакових термінах: *man, woman, boy, girl, male, female*;
- рольові, що містять інформацію про безліч постійних та соціальних ролей, у яких виступає суб'єкт. У свою чергу, рольові гендерні репрезентації можуть поділятися на:
 - реляційні, що вказують на ступінь спорідненості референта по відношенню до інших суб'єктів комунікативної ситуації, пор: *mother, brother, sister, niece, husband, wife i m.д.*;
 - статусні, що позначають соціальний статус або ступінь соціальної значущості референта, порівн.: *maid, butler, cardinal, patriarch, prima donna*;

- професійні, що позначають професійну приналежність референта, порівн.: *ballerina, prostitute*;
- ситуативні, що означають роль, у якій виступає суб'єкт у конкретній ситуації: *host – hostess; debutant – debutante*;
- кваліфікаційні, що позначають властивості обличчя: *hero – heroine, stud, doll, rogue* тощо.

Серед дескриптивно орієнтованих переважають ідентифікуючі, а також реляційні, статусні професійні та ситуативні МГР.

Серед прагматично орієнтованих найбільш поширені кваліфікаційні МГР, які, як правило, амбівалентні та можуть змінювати характер оцінки на протилежний, також є реляційні МГР.

Два виділені підтипи англійського публіцистичного дискурсу характеризуються використанням мовних засобів репрезентації гендера, які відрізняються своїми семантико-прагматичними характеристиками. Так, дескриптивно орієнтовані МГР, які передають фактичну інформацію, більшою мірою притаманні інформаційно-аналітичному дискурсу. Порівняймо:

1) *Gordon is a person of independent judgment and a cautious man by nature.* (FM, 2002)

2) *Idle speculation about cloning humans does a great disservice to both science and humanity.* (T, 1998)

3) *In a century in which man split the atom, sliced genes...* (T, 1999)

Інформаційно – розважальний дискурс насичений прагматично орієнтованими МГР, що реалізують емотивно-оцінний компонент значення, що стосується емоційної сфери адресата і сприяє досягненню певного емоційного ефекту або створенню певного настрою. Ср:

1) *Bright-spark seductress. Be a 24-hour temptress.* (Cosmo, 2000)

2) *I hope not too many men went to sleep dreaming of ... blossoming beauties...* (GQ, 1997)

3) *...belts and wallets that became the Holy Grail of every High Street dandy...* (GQ, 1997)

4) *Studio's famous doormen, male-bimbo enforcers of an unwritten dress and face code, kept such people out. (GQ, 1997)*

Важливо відзначити, що між дескриптивно та прагматично орієнтованими МГР не існує чітко означеної межі. Залежно від безпосереднього дискурсивного контексту (наприклад, при вживанні у переносному значенні) дескриптивно орієнтовані МГР можуть переходити до розряду прагматично орієнтованих.

Висновки до Розділу 1

Основні гендерні відмінності в політичному мовленні є такими:

1. Використання мовних стратегій:

- **Чоловіки:** Частіше використовують авторитетну манеру спілкування, звертаються до фактів, цифр, демонструють впевненість у своїх судженнях. Можуть використовувати більш категоричні та прямі вирази.
- **Жінки:** Схильні до використання більш м'яких форм вираження, акцентують на співпраці та консенсусі. Частіше звертаються до емоцій та особистого досвіду.

2. Лексика:

- **Чоловіки:** Частіше використовують абстрактні поняття, терміни, звертаються до макрорівня.
- **Жінки:** Більше уваги приділяють конкретним прикладам, особистим історіям, звертаються до мікрорівня.

3. Стиль спілкування:

- **Чоловіки:** Частіше використовують імперативний стиль, віддають перевагу монологу.
- **Жінки:** Більш схильні до діалогової форми спілкування, ставлять запитання, заохочують до обговорення.

4. Невербальні засоби комунікації:

- **Чоловіки:** Частіше використовують відкриті пози, займають більше простору.
- **Жінки:** Схильні до більш закритих поз, менше жестикулюють.

РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ПРОМОВ ПОЛІТИЧНИХ ЛІДЕРІВ

2.1. Граматичні засоби конструювання гендеру

З публікацій останніх років за проблематикою когнітивної лінгвістики випливає, що саме граматична категоризація створює ту концептуальну мережу, той каркас, на якому розподілено весь концептуальний матеріал, виражений лексично. У граматиці знаходять висвітлення ті смисли, що є найбільш істотними для певної мови й лінгвокультури в цілому [157, с. 81].

2.1.1. Чоловічий і жіночий рід як члени бінарної опозиції. Для нашого дослідження безпосередній інтерес становить англійська граматична категорія роду, яка, як і в багатьох інших мовах світу, належить до числа референційних, тобто таких, що безпосередньо беруть участь у відображенні немовної дійсності [33], як фізичної «об'єктивної» (оскільки її класифікаційними засадами є статеві ознаки референта чи їхня відсутність), так і соціолого-психологічної (оскільки її функціонування в дискурсі сполучене з цілою системою метафоричних асоціацій, що становлять зміст соціокультурних категорій маскулінності й фемінінності).

Англійська граматична категорія роду є прихованою категорією, що виявляється, головним чином, через анафоричні особові, присвійні й зворотні займенники третьої особи однини [33].

На відміну від давньоанглійської мови, у сучасній англійській мові іменники не мають морфологічних маркерів роду, за винятком незначного і, за деякими даними [91, с. 100], такого, що виходить з ужитку, числа лексико-граматичних морфем, порівн.: *waiter-waitress, farmer-farmerette* тощо.

Будучи частиною системи ієрархічно пов'язаних опозицій, у межах яких можна виділити опозицію за ознакою статі істоти, чоловічий і жіночий рід, відповідно, прототипово співвіднесені з референтами чоловічої та жіночої статі, див. Рис. 2.1.

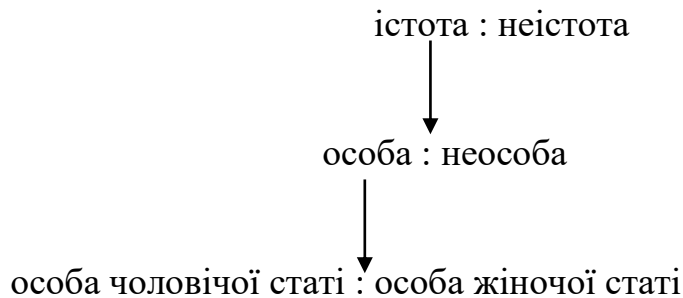

Рис. 2.1. Система опозицій англійської граматичної категорії роду

Як і в давньоанглійській, у сучасній англійській мові *HE* (OE *he*) прототипово співвіднесено з особою істотою чоловічої статі, *SHE* (OE *heo*) – особою істотою жіночої статі, а *IT* (OE *hit*) – усіма іншими істотами та неістотами.

На рівні метасистеми англійської мови чоловічий і жіночий рід постають у вигляді бінарної привативної опозиції, у якій чоловічий рід, актуалізований у займеннику *HE*, виступає в ролі «немаркованого», а жіночий рід, актуалізований у займеннику *SHE* – «маркованого» члена.

У дискурсивній практиці уявлення про маркованість жіночого роду та немаркованість чоловічого роду відбите у використанні займенника *HE* як загальнородового засобу референції, порівн.: *Everybody thinks he has the answer.*

Прескриптивні граматики англійської мови традиційно розглядають займенник, прототипово співвіднесений з особою чоловічої статі (особовий *HE/HIM*, присвійний *HIS/HIS*, зворотний *HIMSELF*), у якості єдино коректного анафора загальнородової референції. В англійських лінгвістичних студіях цей феномен одержав назву *generic HE* (загальнородове *HE*). Теоретично постулюють, що немаркований чоловічий рід відбиває концепт особи незалежно від статі.

Приклади функціонування *HE* як загальнородового засобу референції відзначають ще в середньоанглійській період [100, с. 332; 136, с. 235–239.]. *HE* становить собою результат злиття (у вимові та написанні) форм, що існували

в давньоанглійській мові: 3-ї особи *однини* жіночого роду *HEO* і 3-ї особи *однини чоловічого* роду *HE*. Вважають, що потреба в наявності займенників, які розрізняли б родові ознаки, у ранній середньоанглійській період призвела до виникнення *SHE*, а також запозичення зі скандинавських мов форми 3-ї особи множини *THEY* [149, с. 112].

Постулюється, що до кінця XVIII століття, коли прескриптивні граматики закріпили за *HE* статус єдино коректного засобу загальнородової референції особи на підставі відповідності класичним латинським моделям узгодження, загальнородове *HE* існувало на правах однієї з альтернатив, поряд з *HE or SHE* і *THEY* [54, с.126; 100, с. 332;:с. 332; 149, с.113].

А. Бодін, провівши докладний аналіз прескриптивних граматики, датованих, починаючи з другої половини XV століття і до наших днів, відзначає, що всі вони становлять собою приклад «ідеологічного дискурсу», оскільки їхня аргументація на користь загальнородового *HE* ґрунтується, у першу чергу, на аргументах про перевагу чоловіка над жінкою, що відбивають андроцентричний світогляд, а не граматичних, етимологічних чи інших аргументах лінгвістичного характеру [54, с. 126-127].

Основну причину неприйняття *THEY* пов'язують з тим фактом, що *THEY* не узгоджується з антецедентом у числі. Цю альтернативу називають «помилковою» (*faulty*), «такою, котру бажано уникати» (*desirable to avoid*), припустимою тільки в «неформальному чи розмовному вжитку» (*informal or spoken usage*) [110; 133; 141]. Деякі автори допускають використання *THEY* з антецедентами-займенниками, але не з антецедентами-іменниками [55, с. 94], порівн.: не можна сказати * *If a subscriber wants their phone changed...*, але можна: *If anybody wants their number changed.....*

Існує також погляд на *THEY* як цілком прийнятний засіб загальнородової референції, що також має свою традицію цит. за [149]. Однак, ця традиція є маргінальною стосовно основної, яка обґрунтовує загальнородовий статус *HE*.

А. Бодін звернула увагу на ту обставину, що загальнородове *HE*, так само, як і *THEY*, що вважають некоректним, не узгоджується з антецедентом в

одному з граматичних параметрів: *HE* – у роді, *THEY* числі. Вибір граматистів припадає на займенник чоловічого роду *HE*, хоча за логікою аргументації множина скоріше залучає однину, ніж чоловічий рід – жіночий. Очевидно, варто враховувати, що категорія роду, на відміну від категорії числа, наділена соціальним значенням, що, на думку А. Бодін, і визначає вибір граматистів, здебільшого – чоловіків [54, с. 128].

Інша альтернатива, *HE or SHE*, відкидається як «громіздка» (*cumbersome*) [110; 133; 141]; «незграбна» (*awkward*) [110; 133; 141], особливо у формі зворотних займенників *HIMSELF or HERSELF* і в розділовому запитанні, порівн.: *Everybody likes pizza, doesn't he or she?* Однак, в англійській мові існують не менш громіздкі конструкції типу *one or more, person or persons* та ін.

На підставі проведеного аналізу А. Бодін доходить висновку, що вибір *HE* як загальнородового засобу референції «продиктований андроцентричним сприйняттям дійсності: лінгвістично людська істота мислиться приналежною до чоловічої статі, якщо не існує доказів зворотнього» [54, с.128].

Аналіз формулювань граматичних правил, що постулюють використання загальнородового *HE* в британських і американських граматичних посібниках, у цілому, підтверджує висновки А. Бодін. Можна виділити групу посібників, що будують аргументацію на посиленні про «більшу цінність» чи «перевагу» чоловічого роду над жіночим [формулювання цит. за 54], порівн.:

The worthier is preferred and set before: as a man is sette before a woman.

(Wilson 1560: 234)

The Relative (займенник-анафор – А.М.) shall agree in gender with the Antecedent of the more worthy gender... The Masculine gender is more worthy than the Feminine...

(Poole 1642: 21)

Подібна аргументація не зживає себе і в другій половині ХХ століття. Зокрема, в одному з американських граматичних довідників подано:

... grammatically, men are more important than women... For reference to mixed groups, we use just the pronoun he.

(Roberts 1967:354-5)

«Слабка версія» аргументу про перевагу чоловічого роду прослідковується в аргументі про «семантичну нейтральність» загальнородового *HE*, і, як наслідок, залученість у його значення жіночого роду, порівн.:

The masculine Person answers to the general Name, which comprehends both Male and Female, as: Any Person, who knows what he says.

(Kirby 1746: 117)

Поширенню загальнородового *HE* у британському дискурсі сприяло прийняття в 1850 році парламентського документа (*Act of Parliament*), який законодавчо закріпив за чоловічим родом статус єдино вірного засобу референції особи будь-якої статі на підставі залучення значення жіночого роду в чоловічий, порівн.:

... in all acts words importing the masculine gender shall be deemed and taken to include females...

Відгомони цього історичного документа можна знайти в сучасних офіційних циркулярах, порівн.:

The masculine gender of all personal pronouns is used throughout: he, him, his. These and other similar usages should be construed to include the feminine.

(Project procedure manual 1999)

а також у сучасних авторитетних граматиках, що схвалюють традиційний вибір *HE* як засобу загальнородової референції та допускають його прономінальні альтернативи тільки в «неформальному стилі» [110; 133; 141], порівн.:

... we tend to use he to refer to any member of the group...

(Swan 1980: 266)

Єдиним винятком є граматики Дж. Ліча [110; 141; 133, с. 178], де експліцитно стверджується, що варто уникати вживання загальнородового *HE*.

Становить інтерес той факт, що сучасні дебати з приводу альтернатив загальнородового *HE* часто виходять за межі академічного дискурсу. Висловлення лінгвістів багаті експресивно- оцінною лексикою, а також іншими стилістичними засобами, більш властивими для побутового дискурсу. Так, наприклад, до *HE or SHE* відчують «внутрішню відразу» (*an inner revulsion*), *THEY* називають «жахливим винаходом» (*a horrid invention*) [141, с. 107]. Усю полеміку феміністів навколо гендерно нейтрального засобу референції намагаються подати як «багато шуму з нічого», використовуючи не наукову аргументацію лінгвістичного аналізу, а гротескні образи, мета яких – викликати в адресата, носія мови, відторгнення будь-яких альтернатив прескриптивної традиції, порівн.: *Sir – it has been said that having sex on the brain is the wrong place to have it, the same can be said of sex in the grammar book...there really is nothing male about the masculine pronoun, any more than there is anything female about French water.*

(*G, Feb.7,1983, p.41*)

До історії феміністського руху увійшла полеміка Гарвардських лінгвістів з радикально налаштованими феміністами, що відбилася, зокрема, у відкритому листі 17 учених Гарварда, опублікованому в 70-і роки ХХ століття. У цьому листі феміністок обвинувачують у «зздрості до займенників» (*pronoun envy* – за аналогією з *pennis envy* за З. Фрейдом): «Багато граматичних і лексичних опозицій побудовано не між рівними членами пари, а між двома сутностями, одна з яких більш маркована, ніж інша. Той факт, що чоловічий немаркований в англійському (чи жіночий маркований у мові індіанців Туніка) є всього лише особливістю граматики» [цит. за 61, с. 94].

Представники феміністських гендерних студій, заперечуючи опозицію не тільки як спосіб граматичної категоризації, але і як спосіб категоризації дійсності, який призводить до есенціалістського протиставлення статей, не

приймають статус чоловічого роду як немаркованого члена опозиції. Вони вважають, що опозиція *чоловічий рід*: *жіночий рід*, яка спирається на метафоричний зміст ієрархічних концептуальних категорій *маскулінності* та *фемінінності*, відбиває ціннісні орієнтири маскулінного англомовного соціуму. Прескриптивні граматики розглядають як один з інструментів соціалізації, який нав'язує носію мови андроцентричний спосіб концептуалізації дійсності, у якому *чоловіче* й *жіноче* постають у вигляді ієрархічно пов'язаних категорій.

Відповідно до класичної теорії опозиції Празької лінгвістичної школи, опозиція припускає розкладання протиставлюваних одиниць на диференційні ознаки. Члени привативної опозиції повинні відрізнятися один від одного наявністю або відсутністю розпізнавальної риси, тобто корелятивної ознаки чи марки кореляції [157].

Проаналізувавши принципи побудови опозицій *істота* : *неістота*, *особа* : *неособа*, що задіяні в актуалізації семантики англійської категорії роду, неважко помітити, що вони докорінно відрізняються від опозиції *особа чоловічої статі* : *особа жіночої статі*. Якщо в перших двох випадках корелятивну ознаку легко виділити: (+)*живий*/ (-)*неживий об'єкт*; (+)*людина*/(-)*нелюдина*, – то в останньому випадку таку ознаку виділити неможливо. Особу чоловічої статі не можна визначити як (-) *особа жіночої статі* й навпаки. Так само маскулінність не можна визначити як (-) *фемінінність*. Очевидно, що відносини між членами опозиції *чоловічий рід* : *жіночий рід* не побудовані за принципом наявності/відсутності певної розпізнавальної риси; скоріше, обидва члени опозиції логічно рівноправні. Отже, опозицію *чоловічий рід* : *жіночий рід* не можна визнати привативною, і, відповідно, не можна виділити маркований/немаркований члени.

Постулат про немаркованість чоловічого роду в англійській мові є також досить уразливим на рівні когнітивного аналізу. У концепції Дж. Лакоффа маркованість розглянуто як один із проявів прототиповості концептуальної категорії, а також категорії граматичної, побудованої за тими ж принципами,

що й концептуальна [107, с. 58–60]. Один з «прототипових ефектів» (*prototype effects*) полягає в тому, що центральні члени категорії швидше розпізнаються, засвоюються, частіше вживаються та використовуються в логічному обчисленні того, що є референтом для імені, тобто задіюються для розуміння категорії в цілому. Таким чином, маркованість трактовано близько до традиційної лінгвістичної інтерпретації, як асиметрію в категорії, коли одному члену надають більшої вагомості, ніж іншому. Відповідно, немаркований член – це член категорії, що може репрезентувати категорію в цілому, охоплюючи значення маркованого члена. Якщо прийняти гіпотезу про подібність принципів побудови концептуальних і граматичних категорій і пов'язати немаркованість з центральним членом категорії, використовуваним в логічному обчисленні того, що є референтом для імені, то в структурі англійської категорії роду можна виявити два референта (особа чоловічої й особа жіночої статі), і два рівноправних члена (чоловічий рід і жіночий рід) [див. більш детально 33].

Теоретичне уявлення про чоловічий рід як прототиповий член категорії, що репрезентує категорію в цілому, є вразливим і з погляду дискурсивної практики. Як свідчать результати численних психологічних експериментів [112], у жінок виникають значні труднощі, коли вони намагаються асоціювати себе з членами категорії, вербалізованої загальнородовим *HE*, що призводить до серйозних соціальних і психологічних наслідків. Ще більші труднощі з засвоєнням загальнородового *HE* мають діти.

Таким чином, видається, що опозиція *чоловічий рід* : *жіночий рід* у межах англійської граматичної категорії роду не відображає «природні парадигматичні стосунки в системі мови», а є результатом препарування мовного матеріалу за принципом опозиції як методу лінгвістичного аналізу. Статус чоловічого роду як немаркованого члена опозиції відбиває систему ціннісних орієнтирів маскулінного англомовного соціуму. Прескриптивні граматики є одним з інститутів, які нав'язують англомовному суб'єкту дискурсу андроцентричний спосіб концептуалізації дійсності.

2.2. Гендерні особливості політичного перекладу

Політика є фундаментальним елементом суспільного буття, що впливає на всі сфери життя людини. Вона визначає як внутрішню політику держави, так і її зовнішні відносини. Політичні процеси формують світогляд громадян, визначають соціальні пріоритети та впливають на якість життя людей. Політичний інститут є невід'ємною частиною політичного медіа-дискурсу, впливаючи на його формування та розвиток. Як складна система взаємодій, він забезпечує комунікацію між політичними акторами та формує політичну культуру суспільства. Політичний медіа-дискурс, згідно з сучасними лінгвістичними дослідженнями, є складним процесом комунікації, що відбувається в межах засобів масової інформації. Він характеризується взаємодією різних суб'єктів політичного процесу та передбачає використання специфічної термінології. Суть цього процесу полягає в обміні думками та аргументами, що впливає на формування політичної свідомості аудиторії [40, с. 480].

Аналіз політичного медіа-дискурсу дозволяє не лише прогнозувати майбутні дії політичних діячів, але й розробляти ефективні стратегії комунікації для досягнення бажаних результатів у процесі взаємодії з аудиторією.

Гендерний підхід до аналізу політичного дискурсу відкриває можливості для дослідження механізмів впливу на аудиторію залежно від її гендерної належності. Аналіз виступів політичних лідерів дозволить визначити ефективні комунікативні стратегії для різних цільових аудиторій.

Досліджуючи гендерні особливості політичної взаємодії, ми звертаємо увагу на гендерну специфіку спілкування загалом. Дослідники виокремлюють такі характерні особливості висловлювання чоловіків і жінок у процесі політичної взаємодії [138].

1. Жінки-політики більш емоційні та мінливі у своїх політичних виступах та діях; вони можуть легко змінити соціальну роль у процесі

мовленнєвої взаємодії: вони можуть поставити себе на місце слухача, вислухати іншу точку зору. Вони звертають увагу на коментарі. Чоловікам набагато складніше перемикатися. Вони часто виявляють емоційну відстороненість.

2. У виступах чоловіків-політиків спостерігається також яскраво виражена конкретність, точність, категоричні судження та пропозиції, відсутність емоційного забарвлення політичних текстів, значуща грубість мовленнєвих актів.
3. Однією з особливостей політичного мовлення жінок є емоційне перебільшення використовуваних прикладів, фактів та явищ.
4. Чоловіки-політики часто встановлюють асоціативні зв'язки з такими напрямками людської діяльності, як хобі чоловіків чи професіоналізм (для чоловіків).
5. Жіночі висловлювання зазвичай емоційно забарвлені; чоловіки не часто використовують будь-яку оцінку у своїх висловлюваннях. Жінки часто зосереджують увагу аудиторії на позитивній оцінці (у край рідкісних випадках – нейтральній).

Дослідження мовлення політиків різних статей виявляють суттєві відмінності. Зокрема, чоловіки-політики часто використовують негативну оцінку та грубі вислови для залучення уваги аудиторії, на відміну від жінок-політиків, які зазвичай обирають інші комунікативні стратегії.

Соціальні ролі та статуси, які індивіди займають у суспільстві, значно впливають на їхню мову. У політичному дискурсі цей вплив проявляється через такі фактори, як професійний досвід, психологічні особливості та соціальний статус, що можуть відрізнитися незалежно від статі.

Вчені, що займаються проблемами спілкування жінок-політиків, встановили характерні риси такої поведінки: у мовленнєвих актах дуже часто використовуються зменшувальні суфікси; переважання непрямих мовленнєвих актів; слова «будь ласка», «спасибі», «прошу» частіше вживаються у жіночому мовленні. Іноді вони звучать у формі риторичних

запитань; відсутність домінування, вміння слухати учасників діалогу та звертати увагу на їх проблеми [138].

2.3. Гендерно стильові характеристики промови Гіларі Клінтон

Гіларі Клінтон звернулася із політичною промовою на 4-му Міжнародному Конгресі, організованому ООН з питань ролі Жінки у сучасному суспільстві. Промову було виголошено у Китаї.

Приклади з промови Х.Клінтон: (1) *Thank you very much, Gertrude Mongella, for your dedicated work that has brought us to this point, distinguished delegates, and guests.*

*I would like to thank the Secretary General for inviting me to be part of this important United Nations Fourth World Conference on Women. This is truly a **celebration, a celebration** of the contributions women make in every aspect of life: in the home, on the job, in the community, as **mothers, wives, sisters, daughters, learners, workers, citizens, and leaders.***

Характеристики промов Гіларі Клінтон.

Як показав аналіз, перш за все, що є характерним для фемініного стилю – **Ввічливість:** *I would like to thank; Thank you very much.*

Політичне мовлення Гіларі Клінтон прикрашають експресивні стилістичні та структурно-семантичні засоби, такі, як **повтори:** *This is truly a **celebration, a celebration** of the contributions women make in every aspect of life...;* **градація:** *...in the home, on the job, in the community, as **mothers, wives, sisters, daughters, learners, workers, citizens, and leaders;*** **паралельні конструкції та повтори:** *It is also a coming together, much the way women come together every day in every country; We come together in fields and factories, in village markets and supermarkets, in living rooms and board rooms – повтор; градація.*

(2) *It is also a coming together, much the way women come together every day in every country. **We come together** in fields and factories, in village markets and supermarkets, in living rooms and board rooms. **Whether it is while playing***

with our children in the park, or washing clothes in a river, or taking a break at the office water cooler, we come together and talk about our aspirations and concern. And time and again, our talk turns to our children and our families. However different we may appear, there is far more that unites us than divides us. We share a common future, and we are here to find common ground so that we may help bring new dignity and respect to women and girls all over the world, and in so doing bring new strength and stability to families as well. – (2a) Це також об'єднання, як жінки збираються щодня в кожній країні. Ми збираємося разом на полях і фабриках, в сільських ринках і супермаркетах, в житлових кімнатах і настільних кімнатах. Незалежно від того, чи це гра з нашими дітьми в парку, чи прання одягу в річці, чи перерва в офісі, ми збираємося разом і говоримо про наші прагнення та турботу. І знову і знову наша розмова звертається до наших дітей і наших сімей. Хоч би якими різними ми були, нас об'єднує набагато більше, ніж роз'єднує. Ми поділяємо спільне майбутнє, і ми тут, щоб знайти спільну мову, щоб допомогти принести нову гідність і повагу до жінок і дівчат у всьому світі, і тим самим принести нову силу і стабільність для сімей.

На початку речення дуже часто стоїть сполучник і паралельні конструкції: *Whether it is while playing with our children in the park, or washing clothes in a river, or taking a break at the office water cooler, we come together and talk about our aspirations and concern; And time and again, our talk turns to our children and our families; сполучник на початку та антитеза: However different we may appear, there is far more that unites us than divides us.*

Часте вживання особового займенника у множині 1 особа *We*; повтор сурядного сполучника *and* : *We share a common future, and we are here to find common ground so that we may help bring new dignity and respect to women and girls all over the world, and in so doing bring new strength and stability to families as well.*

Як бачимо у промові Г. Клінтон дуже часто і використовується єднальний сполучник сурядності *AND*.

In that forum, we talked about ways that government officials, NGOs, and individual citizens are working to address the health problems of women and girls. Tomorrow, I will attend a gathering of the United Nations Development Fund for Women. – На цьому форумі ми говорили про те, як державні чиновники, громадські організації **та** окремі громадяни працюють над вирішенням проблем зі здоров'ям жінок і дівчат. Завтра я відвідаю збори Фонду розвитку ООН для жінок.

У такий спосіб жінка-політик Гіларі Клінтон знаходить **спільну мову** (єднальний сурядний сполучник) зі слухачами та привертає їхню увагу цими прийомами: **повтори, паралельні конструкції; градація, часті запитання, антитеза.**

Це одне із підтвердження того факту, що для когнітивного жіночого стилю характерним є прагнення до єдності, а не до конфронтації.

... we are focusing world attention on issues that matter most in our lives -- the lives of women and their families: access to education, health care, jobs and credit, the chance to enjoy basic legal and human rights and to participate fully in the political life of our countries. – ..ми зосереджуємо увагу світу на питаннях, які мають найбільше значення в нашому житті - житті жінок та їхніх сімей: доступ до освіти, охорони здоров'я, робочих місць та кредитів, можливість користуватися основними правовими та правами людини та повною мірою брати участь у політичному житті наших країн.

Щоправда при перекладі було втрачено роль цього сполучника.

There are some who question the reason for this conference. Let them listen to the voices of women in their homes, neighborhoods, and workplaces. – Дехто ставить під сумнів причину цієї конференції. Нехай вони прислухаються до голосу жінок у своїх будинках, кварталах і на робочих місцях. – Тут частими є **повтори**, які були також збережені при перекладі.

There are some who wonder whether the lives of women and girls matter to economic and political progress around the globe. – Дехто цікавиться, чи життя жінок і дівчат має значення для економічного та політичного прогресу по

цілому світі. – Г. Клінтон також «полюбляє» використовувати конструкцію *there is / there are*, хоча при перекладі вони не зберігаються.

*Let them look at **the women** gathered here and at Huairou **the homemakers and nurses, the teachers and lawyers, the policymakers and women who run their own businesses.** – ПОВТОРИ . It is conferences like this that compel governments and peoples everywhere to listen, look, **and** face the world's most pressing problems.* Нехай вони подивляться на жінок, які зібралися тут і в Уайру, на домогосподарок і медсестер, вчителів і юристів, політиків і жінок, які керують власним бізнесом. – **ПОВТОРИ** . Саме такі конференції змушують уряди і народи в усьому світі слухати, дивитися і стикатися з найактуальнішими проблемами світу. При перекладі було збережено рекурентність лексем як вирізняльного експресивного засобу синтаксису.

Риторичні запитання: *Wasn't it after all after the women's conference in Nairobi ten years ago that the world focused for the first time on the crisis of domestic violence? Чи не після жіночої конференції в Найробі десять років тому світ вперше зосередився на кризі домашнього насильства?*

Риторичні запитання – це транспозиція всередині моделі речення. Риторичне запитання (далі – РЗ) – емоційне твердження або заперечення у формі питання. РЗ не передбачає відповіді. Воно може посилити зміст висловлювання, надати виразності: *Wasn't it after all after the women's conference in Nairobi ten years ago that the world focused for the first time on the crisis of domestic violence?* РЗ часто використовують, щоб підкреслити роздуми. До речі при перекладі на українську у 100% риторичні питання зберігаються. Адже це може бути думка оратора, фраза, яка має спровокувати роздуми в людей або змусити аудиторію помріяти. Часто такі питання використовуються, щоб представити тему, яка буде розглянута пізніше в промові. Існує кілька причин, чому люди, які пишуть чи виголошують промови, часто вдаються до РЗ. Перш за все вони вносять різноманітність у текст. По-друге, вони роблять аудиторію більш зосередженою на темі. Риторичні запитання можуть мати форму закликів до громадськості або ж

навіть наказів. Вони наповнюють висловлювання бажаним сенсом. Мета такого запитання полягає в тому, щоб стверджувати або заперечувати думку, отримати згоду з аудиторією чи людиною або створити ефект. Загалом існує багато можливих причин для тенденції використовувати РЗ замість розповідних речень, деякі з них є надзвичайно важливими. Мовці використовують РЗ як засіб, щоб завоювати аудиторію, кидати виклик або обмовити опонентів.

Одним із видів РЗ є **гіпофора**. Це запитання у якому одразу міститься відповідь. Вона використовується для керування промовою. Цей тип риторичних запитань часто використовується в політичних дебатах, щоб або кинути виклик опоненту або натякнути на свою позицію. Зазначимо, що у дебатах із Д.Трампом Гіларі Клінтон дуже часто використовувала саме риторичні запитання.

У випадку **гіпофори** питання ставиться не прямо, не для того, щоб повідомити хто ж відплатить, а натякнути на те, що ніхто цього не зробить.

РЗ може залучати слухача, показуючи основну мету мовця. Мовець може показувати, що дотримується тієї ж думки, що й народ, ніби все розуміє. Риторичні запитання також можуть вживатись саркастично, для комедійного ефекту. Такі запитання також використовуються, щоб завершити дебати або показати, що рішення прийнято. В ораторській та публіцистичній промові **РЗ** служить засобом привернення уваги, підвищення емоційного тону висловлювання, імплікуючи заперечення або схвалення. В авторській мові такі запитання вживаються як засіб відтворення роздумів персонажа або автора. Риторичні запитання можемо також розділити на деякі інші категорії в залежності від використання.

Гідофора – мовний засіб, коли людина ставить запитання, а потім одразу відповідає на нього. Зазвичай запитання та відповідь знаходяться в одному абзаці.

Антипопoфoра – ця фігура мовлення, яка, зазвичай, використовується, коли одна людина сперечається сама з собою. Це РЗ, яке використовує людина,

коли ніхто не слухає або ніхто не відповідає. Зазвичай використовується для створення навмисного ефекту. Часто використовується щоб закінчити дебати нейтрально. Часто використовується щоб закінчити дебати нейтрально. Наприклад, *To those who believe that God made each of us in His own image, **how could we choose the darker road?***

Вживання простих паралельних конструкцій плюс градація є дуже частим у промові Гіларі Клінтон:

What we are learning around the world is that if women are healthy and educated, their families will flourish. If women are free from violence, their families will flourish. If women have a chance to work and earn as full and equal partners in society, their families will flourish. And when families flourish, communities and nations do as well. That is why every woman, every man, every child, every family, and every nation on this planet does have a stake in the discussion that takes place here. – Ми вчимося в усьому світі, що якщо жінки здорові та освічені, їхні сім'ї процвітатимуть. Якщо жінки вільні від насильства, їхні сім'ї процвітатимуть. Якщо жінки матимуть можливість працювати і заробляти як повноцінні і рівноправні партнери в суспільстві, їхні сім'ї процвітатимуть. І коли сім'ї процвітають, громади і нації роблять так само. Саме тому кожна жінка, кожен чоловік, кожна дитина, кожна сім'я і кожен народ (ГРАДАЦІЯ) на цій планеті дійсно мають частку в дискусії, яка відбувається тут.

При перекладі усі експресивні засоби синтаксису було збережено.

Досить частим є також використання особового займенника у 1-й особі І. Наприклад:

Over the past 25 years, I have worked persistently on issues relating to women, children, and families. Over the past two and a half years, I've had the opportunity to learn more about the challenges facing women in my own country and around the world. – За останні 25 років я наполегливо працювала над питаннями, що стосуються жінок, дітей та сімей. За останні два з

половиною роки я мала можливість дізнатися більше про проблеми, з якими стикаються жінки у моїй країні та в усьому світі.

I have met new mothers in Indonesia, who come together regularly in their village to discuss nutrition, family planning, and baby care. – Я зустрілася з новими мамами в Індонезії, які регулярно збираються разом у своєму селі, щоб обговорити питання харчування, планування сім'ї та догляду за дітьми.

I have met working parents in Denmark who talk about the comfort they feel in knowing that their children can be cared for in safe, and nurturing after-school centers. – Я зустрілася з новими мамами в Індонезії, які регулярно збираються разом у своєму селі, щоб обговорити питання харчування, планування сім'ї та догляду за дітьми.

I have met women in South Africa who helped lead the struggle to end apartheid and are now helping to build a new democracy. – Я зустріла жінок у Південній Африці, які допомогли очолити боротьбу за припинення апартеїду і зараз допомагають будувати нову демократію.

Паралельні конструкції також домінують у промові Гіларі Клінтон:

I have met with the leading women of my own hemisphere who are working every day to promote literacy and better health care for children in their countries. – Я зустрічалася з провідними жінками моєї власної півкулі, які щодня працюють над підвищенням грамотності та кращого медичного обслуговування дітей у своїх країнах.

I have met women in India and Bangladesh who are taking out small loans to buy milk cows, or rickshaws, or thread in order to create a livelihood for themselves and their families. – Я зустрічала жінок в Індії та Бангладеш, які беруть невеликі кредити, щоб купити молочних корів, або рикші, або нитки, щоб створити засоби для існування для себе і своїх сімей.

I have met the doctors and nurses in Belarus and Ukraine who are trying to keep children alive in the aftermath of Chernobyl. – Я зустріла лікарів та

медсестер у Білорусі та Україні, які намагаються зберегти життя дітей після Чорнобиля.

The great challenge of this conference is to give voice to women everywhere whose experiences go unnoticed, whose words go unheard. – Великий виклик цієї конференції – дати голос жінкам скрізь, чий досвід залишається непоміченим, чії слова залишаються нечуваними – **ПАРАЛЕЛЬНІ КОНСТРУКЦІЇ.**

Yet much of the work we do is not valued not by economists, not by historians, not by popular culture, not by government leaders. - Але велика частина нашої роботи не цінується не економістами, не істориками, не популярною культурою, не урядовими лідерами. – **ПАРАЛЕЛЬНІ КОНСТРУКЦІЇ + ГРАДАЦІЯ.**

Таким чином, відмічаємо, що ораторський стиль Гіларі Клінтон характеризується вживанням таких експресивних засобів мовлення як: повтори, паралельні конструкції; градація, часті запитання, антитеза; використання сурядного єднального сполучника *and*, вживання підрядних сполучників на початку речень, риторичні запитання у формі: гіпофори, гідифори, антипофори.

Власне наші спостереження та висновки корелюють із результатами досліджень вчених [10; 12; 13; 17; 18], які стверджують, що жінки потребують підтримки співбесідника за допомогою сигналів зворотнього зв'язку, у нас – це риторичні запитання різного типу; а також характерною є надмірна деталізація, часті повтори: за результатами нашого дослідження, повтори справді є досить частими у мовленні Г.Клінтон; вживання евфемізмів та виразів пом'якшення висловлювання, як бачимо у наших результатах аналізу також спостерігається часті ввічливі звертання тощо.

2.4. Засоби втілення стратегії *демагогії* у подячній промові Дональда Трампа

Аналіз словникових дефініцій та синонімічного ряду поняття **демагогія** дозволяє описати її як щось виключно негативне, як явище, притаманне корумпованим можновладцям, які нечесним шляхом намагаються використати простий народ, апелюючи до первинних бажань та упереджень людей.

Слово *демагог* має давньогрецьке походження: від *demos* ‘народ’ і *ago vedu*, тобто *популіст, народний політик*. За часів свого виникнення у V ст. до н. е. цей термін не мав негативного відтінку і позначав простата (*захисника, представника інтересів*) народу – демократичного лідера, вихідця з вельможних родів Греції. Проте, наприкінці V ст. на авансцену політичного життя виходять представники не вельможних родів, завдяки яким поняття *демагог* піддається семантичному зсуву в бік деградації й отримує негативну конотацію і наближається до сучасного тлумачення, оскільки противники звинувачували їх у політичній безвідповідальності, корупції та грі на інстинктах натовпу [158, с. 29].

Отже, поняття *демагогії* по-різному сприймається в україномовній та англomовній лінгвокультурах. Українці сприймають *демагогію* як спосіб обману та маніпулювання, тоді як для англійців це лише прийом для ведення політичної гри та збільшення електорату. Реципієнтом *демагогії* в українській лінгвокультурі є неосвічені верстви населення, в англійській – увесь народ.

У англійських словниках цей термін має нейтральне емоційне забарвлення: «*Demagogy – NOUN – Political activity or practices that seek support by appealing to the desires and prejudices of ordinary people rather than by using rational argument*» [159]. *Демагогія* сприймається як політичний прийом для досягнення підтримки електорату. Реципієнт описується як «простий народ». Проте, розмовне значення цього терміну, запропоноване академічним словником української мови, відповідає англomовній дефініції,

вказуючи на можливість розгляду демагогії як стратегії впливу, а саме – апелювання до почуттів, інстинктів, упереджень реципієнта [45].

Стратегія популізму ґрунтується на апеляції до найпростіших бажань громадян жити у мирі та безпеці, мати при владі того, хто буде забезпечувати задоволення їхніх потреб та встановить справедливість. Політики-популісти стверджують, що борються за права і свободи простих людей, в той час як політики-демагоги апелюють до їхніх первинних бажань та емоцій, використовуючи такі стратегії, як суб'єктивація та фасцинація. Суб'єктивація полягає у представленні складних політичних проблем у простих, емоційно забарвлених термінах, що дозволяє маніпулювати сприйняттям аудиторії. Фасцинація ж передбачає використання харизми, емоційних апеляцій та спрощених образів для створення культу особистості лідера [45].

Стратегія популізму ґрунтується на апеляції до найпростіших бажань громадян жити у мирі та безпеці, мати при владі того, хто буде забезпечувати задоволення їхніх потреб та встановить справедливість. Політики-популісти стверджують, що борються за права і свободи простих людей, в той час як політики-демагоги апелюють до їхніх первинних бажань та емоцій, часто використовуючи спрощені, упереджені або навіть неправдиві аргументи. Маніпуляція передбачає свідоме спотворення інформації для досягнення власних цілей, тоді як популізм може бути як щирим прагненням задовольнити потреби людей, так і інструментом для маніпуляції.

Наприклад: (1) *I have joined the political arena so that **the powerful can no longer beat up on people that cannot defend themselves.*** – (1a) *Я приєднався до політичної арени, щоб **можновладці більше не могли бити людей, які не можуть захистити себе.***

(2) *These are people who work hard but **no longer have a voice. I am your voice.*** – (2a) *Це люди, які наполегливо працюють, але **більше не мають голосу. Я твій голос.***

(3) *Together, we will lead our party back to the White House, and we will lead our country back to safety, prosperity, and peace.* – (3a) *Разом ми повернемо*

нашу партію до Білого дому, і ми повернемо нашу країну до безпеки, процвітання та миру.

Приклади з промови Д. Трампа: (1) *"Today's ceremony, however, has very special meaning because today, we are not merely transferring power from one administration to another or from one party to another, but we are transferring power from Washington, D.C. and giving it back to you, the people."*

(4) *We will honor the American people with the truth, and nothing else. – (4a) Ми будемо шанувати американський народ правдою і нічим іншим.*

(5) *These wounded American families have been alone. But they are not alone any longer. – (5a) Ці поранені американські сім'ї були одні. Але вони вже не одні.*

(6) *I pledge to never sign any trade agreement that hurts our workers, or that diminishes our freedom and Independence. We will never ever sign bad trade deals. America first again. America first. – (6a) Я обіцяю ніколи не підписувати жодної торговельної угоди, яка шкодить нашим працівникам, або зменшує нашу свободу і незалежність. Ми ніколи не підпишемо погані торгові угоди. Америка знову. Спочатку Америка.*

(7) *He was a guy most comfortable in the company of bricklayers, carpenters, and electricians and I have a lot of that in me also. I love those people. – (7a) Він був найкомфортнішим хлопцем у компанії мулярів, теслярів та електриків, і в мене теж багато цього. Я люблю цих людей.*

Благополуччя, безпека і соціальна захищеність належать до нагальних потреб народу. Тому в промові Д.Трампа використано лексеми з позитивним забарвленням *safety, prosperity and peace, honor, truth*. Д. Трамп висловлює популістичні ідеї щодо підтримки тих, хто не може захистити себе, тих, кого не чують, хто самотні та проігноровані. Для цього використано контрастні образи *the powerful* та *people that cannot defend themselves*, епітет *wounded*, а також художній повтор *America first again. America first*. Крім того, Трамп позиціонує себе як "один із своїх", як людина, яка походить із сім'ї простих трударів. Стратегія маніпуляції полягає у переверненні фактів, а інколи – у

використанні відкритої брехні з метою отримання підтримки електорату та можливості очорнити конкурентів. Політик-демагог доповнює правдоподібну інформацію неточною. Однак за рахунок злободенності проблеми, що висвітлюється, аудиторія вірить неправдивим свідченням – у такий спосіб досягається маніпулятивний ефект: **(8)** *Nearly four in 10 African-American children are living in poverty, while 58% of African-American youth are now not employed.* – **(8a)** *Майже чотири з 10 афроамериканських дітей живуть у бідності, тоді як 58% афроамериканської молоді зараз не працюють*

Для реалізації стратегії маніпуляції використовується емоційно-експресивна лексика: *Not only have our citizens endured domestic disaster, but they have lived through one international humiliation after another. One after another.* Стан внутрішніх справ Трамп називає «катастрофою», зовнішню політику він характеризує як «приниження». **Експресивна лексика з негативним забарвленням апелює до емоцій аудиторії.** Крім того, він використовує художній засіб **повтору**, аби підкреслити і закарбувати у пам'яті слухачів те, що вони пережили одне приниження за іншим.

Трамп активно використовує прийом художнього повтору з метою наголосити ті думки, які, на його думку, слухачі повинні закарбувати у пам'яті.

(9) *What truly matters is not which party controls our government, but whether our government is controlled by the people. January 20th, 2017 will be remembered as the day the people became the rulers of this nation again.* – **(9a)** *Насправді важливо не те, яка партія контролює наш уряд, а те, чи наш уряд контролюється народом. 20 січня 2017 року запам'ятається як день, коли народ знову став правителем цієї нації.*

The forgotten men and women of our country, will be forgotten no longer. Everyone is listening to you now. You came by the tens of millions to become part of a historic movement, the likes of which the world has never seen before. At the center of this movement is a crucial conviction: that a nation exists to serve its citizens.

Використання **антитези** посилює емоційний вплив на публіку: *The forgotten men and women – will be forgotten no longer.*

На рівні синтаксису використано прийом інверсії для посилення маніпулятивного ефекту. Стратегія суб'єктивації дозволяє політику-демагогу виокремити себе з-поміж когорти інших полів.

Градація і повтор : *So to all Americans, in every city near and far, small and large, from mountain to mountain, from ocean to ocean, hear these words.* - Таким чином, для всіх американців, в кожному місті поруч і далеко, малому і великому, від гори до гори, від океану до океану, почути ці слова .

Приклади з промови Д. Трампа: *Americans want great schools for their children, safe neighborhoods for their families, and good jobs for themselves. These are just and reasonable demands of righteous people and a righteous public, but for too many of our citizens a different reality exists.*

Сполучники підрядності: *It's time to remember that old wisdom our soldiers will never forget, that whether we are black, or brown, or white, we all bleed the same red blood of patriots.* - Пора згадати, **що** стару мудрість наші воїни ніколи не забудуть, **що** будь ми чорні, **чи** коричневі, **чи** білі, у нас у всіх кровоточить однакова червона кров патріотів.

Як ми бачимо із цього уривку Д.Трампа у своїй використовує вставні слова та конструкції, структурно-семантичні засоби та політична лексика допомагають у цьому. Розглянемо їх детальніше.

Антитеза: (11) *We will not fail. Our country will thrive and prosper again.*
– (11a) *Ми не підведемо. Наша країна знову буде процвітати і процвітати.*

Приклади з промови Д. Трампа: *But that is the past, and now we are looking only to the future. We assembled here today are issuing a new decree to be heard in every city, in every foreign capital, and in every hall of power, from this day forward: a new vision will govern our land, from this day forward, it's going to be only America first, America first.*

Синтаксична модель речення зі зміною порядку компонентів: інверсія, відокремлення членів речення, вставне слово.

Англійській мові притаманний сталий порядок слів в реченнях та синтаксичних конструкціях. Передусім це пов'язано з фіксованим місцем

присудка в реченні. І хоча ці правила досить строгі, у реченні можливі й інші варіації для реалізації в контексті. **Це створює додаткову виразність тексту.** Ця виразність дискурсу опирається на зміну традиційного порядку слів в реченні. Ця група синтаксичної моделі містить виразні засоби, пов'язані з порушенням порядку компонентів стандартної синтаксичної моделі або ослабленням зв'язку між окремими компонентами висловлювання. До неї можна віднести: **інверсію, відокремлення членів речення та вставні слова.**

За формою також можемо поділити інверсію на повну та часткову. Повна інверсія передбачає переміщення цілого члена речення по відношенню до того члена, від якого він залежить. Часткова інверсія містить переміщення у самій частині речення. Така перестановка синтаксичних одиниць речення надає висловлюванню красномовності та динамічності.

(12) Mothers and children trapped in poverty in our inner cities, rusted out factories, scattered like tombstones across the landscape of our nation, an education system flush with cash, but which leaves our young and beautiful students deprived of all knowledge, and the crime, and the gangs, and the drugs that have stolen too many lives and robbed our country of so much unrealized potential. This American carnage stops right here and stops right now. – (12a)
Матері і діти, які опинилися в злиднях у наших містах, проржавілі фабрики, розкидані як надгробки по всьому ландшафту нашої нації, система освіти і злочин, і банди, і наркотики, які вкрали занадто багато життів і вкрали в нашої країни стільки нереалізованого потенціалу. Ця американська бійня зупиняється прямо тут і зупиняється прямо зараз.

Що ж стосується **відокремлення членів речення синтаксичних елементів**, вжитих у промовах Д.Трампа, то для них контактне положення є різноманітним. Такий засіб широко використовується в англійській мові. Він є особливо характерним для додатків з прийменниками, які містять займенник. Загалом поняття відокремлення, як синтаксичне явище, базується на потенційній можливості компонентів речення переміщатися в рамках речення не змінюючи своєї функції. Цей приклад містить відокремлення, яке виражене

цілим реченням. Ця конструкція додана в даному випадку для привернення уваги.

Ми виділяємо такі види відокремлення: 1. Розрив компонентів синтаксичної структури при прямому порядку; 2. Розрив компонентів синтаксичної структури при їх зворотному порядку: у промові один із елементів речення може переміщатися на перше місце із метою виділення його смислової значимості. У такому разі відокремлення є засобом інтенсифікації значення цього елемента, бажанням його виділити. Однією з частих причин відокремлення елементів у реченні є введення елементів, які виражають ставлення мовця до висловлювання. Такі конструкції надають додаткове забарвлення та емоційність висловлюванню. Д.Трампа додає вставні елементи, які вказують на її впевненість у сказаному. Вставну повторювальну конструкцію, оратор промовляє з більшою інтонацією.

Вставні слова – це такі слова, словосполучення чи речення, що виражають ставлення мовця до сказаного, привертають увагу до змісту, повідомляють про джерело інформації, вказують на додання інформації. Вони не відповідають на жодне питання, не пов'язуються сурядним чи підрядним зв'язком з головними чи другорядними членами речення. Такі конструкції належать до категорії слів, що також ні граматично, ні синтаксично не пов'язані з іншими членами речення. Вони не є членами речення взагалі. На письмі вставні слова здебільшого виділяються розділовими знаками, а в усному мовленні – інтонацією. Залежно від того, як такі слова вимовляються, їх виділяють парними комами, парними тире або дужками, їхня ж інтонація залежить від змісту і від волі автора.

За функціями виділяємо такі групи вставних слів: 1) Вказують на додавання інформації: *also, furthermore, moreover, in addition, finally*; 2) Показують контраст, протиріччя: *by contrast, however, nevertheless, on the other hand, nonetheless*; 3) Вказують на причину і вплив: *therefore, consequently, as a result, hence, thus, accordingly*; 4) Виражають упевненість або неупевненість у тому, що повідомляється: *indeed, in fact, undoubtedly, surely*;

5) Привертають, активізують увагу співрозмовника: *besides, anyway, meanwhile, after all*; 6) вказують на порядок думок, зв'язок між ними, спосіб висловлення.

Епіплекс – це риторичний прийом, у якому оратор намагається переконати або підбурити аудиторію. Це запитальна форма мовлення, в якій часто ставлять запитання, щоб зробити докір замість того, щоб отримати відповідь. Це суперечка, коли хтось намагається збентежити опонента, зосередившись на одній точці зору. Наприклад, *For too long, leaders in Washington asked, who's to blame? But we asked, what are we going to do? How could we explain that we gave people the freedom to succeed, and we created conditions in which millions abuse that freedom to destroy the things that make life worth living and life itself?. We cannot.* [161]. *Занадто довго лідери у Вашингтоні питали, хто винен? Але ми запитали, що ми будемо робити? Як ми можемо пояснити, що ми дали людям свободу, щоб досягти успіху, і ми створили умови, в яких мільйони зловживають цією свободою, щоб знищити речі, які роблять життя вартим життя і самого життя?*

Еротез – це риторичний прийом, у якому хтось ставить запитання з впевненим очікуванням ствердної чи негативної відповіді. Наприклад: *Second, how do we preserve our old and enduring values as we move into the future? And third, how do we meet these challenges together, as one America?*. Отже, риторичне запитання – це особливий вид запитання, яке не має на меті отримати відповідь, а слугує для створення певного ефекту у мовленні. Воно може закінчуватися не тільки знаком питання, а й іншими розділовими знаками, залежно від інтонації та мети мовця. Головна функція риторичних питань – емоційно забарвити мову, привернути увагу до певної проблеми або підсилити загальний зміст висловлювання.

Проаналізувавши виступи дружини колишнього президента США Білла Клінтона, Гіларі Клінтон було встановлено, що політик використовує велику кількість **риторичних запитань**, вставних конструкцій та вставних слів. Вживана лексика в основному нейтральна, оскільки виконує номінативну

функцію, зрідка вона термінологічна. Маються на увазі певні явища, процеси у сфері політики, економіки, юриспруденції.

Отже, розглянуті варіанти моделі речення зі зміною порядку компонентів слів в англійському реченні пов'язані зі спеціальним порушенням порядку елементів синтаксичної моделі (сюди відносимо інверсію) або розходженням зв'язку між окремими компонентами речення (сюди відносимо відокремлення членів речення та вставні слова).

Висновки до Розділу 2

Гендерний аналіз політичної промови – це детальне дослідження тексту промови з метою виявлення та аналізу того, як у ній представлені гендерні ролі, стереотипи та відносини. Такий аналіз дозволяє зрозуміти, як політики використовують мову для формування гендерних образів, які можуть впливати на наше сприйняття політики та суспільства в цілому.

Аналіз мовлення політиків обох політиків, які є жінкою та чоловіком політиками (Г. Клінтон, та Д. Трамп) дає змогу дійти таких висновків:

Загальні вербальні риси для обох статей:

Звернення до концепцій, які є фундаментальними в демократичному суспільстві : *freedom, law, democracy, right, equality, justice, рівність, нація*. Ці поняття є «священними формулами» для кожного громадянина своєї країни. У цьому полягає їх особливість і частота використання у політичному діалозі. Крім того, промовці використовують їх, щоб підвищити свій соціальний статус перед громадою; часте використання вищого та найвищого ступенів порівняння прикметників, бо це додає виразності висловлюванням політиків .

Спосіб перекладу таких лексем – ВІДПОВІДНИК, це одна трансформацій, при якій виражається збіг формальних, семантичних та інформативних компонентів вихідної та перекладеної одиниць.

Окремішні особливості політичного медіа-дискурсу чоловіків-політиків і жінок-політиків:

Лексичні особливості у мовленні Д.Трампа :

- домінування лексичних одиниць із негативною конотацією (*ailure, disaster, ruin*), він використовує ці лексеми, коли йому треба дискредитувати політику іншого кандидата;
- часте вживання слів із заперечними префіксами *un-, dis-- il-, im- in-, ir-, ne-, ni-, без-*;
- використання лексеми «війна» та похідних лексичних одиниць, таких як *sword, death, army*;
- використання широкого діапазону сполучників: *since, as, moreover, thus, therefore, consequently, however, nevertheless*.
- На краще сприйняття публічної промови впливає і вживання простих, однозначних іменників з яскраво вираженим емоційним змістом, наприклад, *страх, гордість, криза*, і часте використання таких слів характерно для публічної риторики Трампа.

Лексичні особливості політичного медіадискурсу Г.Клінтон:

- частотне використання слів *hope, believe, feel glad, love, frustrated, family, children, doubt, worry, щастя, світле майбутнє*: Ця лексика допомагає створити позитивний імідж політика, наблизити його до людей.
- такі ввідні слова, як *maybe, probably, perhaps, verb seem, modal verbs may, might, indefinite pronouns some, somewhat, somehow, someplace, phrases a kind of, a sort of and phrases some kind of, some sort of*.
- *Сполучник and – сурядний єднальний сполучник.*

Відкритість та офіційний характер політичних виступів (передвиборчі програми, замітки, звернення, заяви), особливості соціально-правового статусу політичних лідерів зобов'язують їх виконувати певні норми та правила комунікативної поведінки. Виступи політиків рясніють різноманітними стилістичними засобами. Завдяки їм виступ політичних лідерів дуже яскравий, насичений і привабливий. Завдяки їхньому використанню реалізується функція впливу на аудиторію, сприяючи ухваленню тих рішень, які вигідні

оратору, у такий спосіб виконуються поставлені агітаційно-пропагандистські завдання.

Використовуючи спеціальні синтаксичні конструкції, призначені для синтаксичного обрамлення мовлення, політик реалізує ще одну функцію, а саме – прагматичну. Він регулює та координує поведінку та діяльність учасників політичного спілкування.

Так, Г.Клінтон вирізняється вживанням таких експресивних засобів мовлення як: **повтори, паралельні конструкції; градація, часті запитання, антитеза; використання сурядного єднального сполучника *and*, вживання підрядних сполучників на початку речень, риторичні запитання у формі: гіпофори, гідифори, антипофори.**

Для Д.Трампа характерним є вживання риторичних запитань у формі епіплексу та еротезу; також трапляється повтор і градація, але усе із агресивним відтінком. Велика кількість речень із сполучниками підрядності.

Додамо також, що загалом, особливістю виступів Трампа є його здатність будувати промови таким чином, щоб **неможливо було витягнути якісь слова з контексту** – тактика, якою часто користуються політичні супротивники чи протилежно налаштовані ЗМІ – вживання простих речень з чіткою граматичною основою не нададуть такої можливості. У нього практично не зустрічається такий засіб як апосіопеза (замовчування).

Але у риторичній майстерні Дональда Трампа не тільки прості речення й однозначні, зі значним емоційним змістом слова, які краще сприймаються під час публічного виступу. Як ми бачимо, майбутній президент вживає у більшості своїй слова з одним складом, робить на них логічний наголос, ставить ключові слова своєї промови, які пояснюють (чи завуальовують) його позицію на місце в кінці речення, іноді навіть дещо порушуючи синтаксичні норми побудови речень в англійській мові.

Відомо, що позиція початку, або кінця речення є сильною позицією для сприйняття. Більш того, якщо виділити у промові кінцеві слова деяких речень, можна побачити, що вони є ключовими й у найкоротшому вигляді передають

зміст усього виступу. Робимо висновок: Дональд Трамп майстерно володіє риторичними прийомами впливу під час своїх публічних виступів.

Досліджуючи питання політичного дискурсу, ми дійшли висновку, що основним засобом передачі інформації та впливу на аудиторію завжди є мова. Тому дуже важливою якістю хорошого оратора є його мовлення у всій сукупності його можливостей і властивостей. Щоб навчитися виступати на публіці, треба знати різноманітність мови, її емоційний вплив, виразність, точність, логіку різноманітності. Проаналізувавши виступи колишнього президента США Хіларі Клінтон, було встановлено, що політик використовує велику кількість риторичних запитань, вставних конструкцій та вставних слів. Вживана лексика в основному нейтральна, оскільки виконує номінативну функцію, зрідка вона термінологічна. Маються на увазі певні явища, процеси у сфері політики, економіки, юриспруденції. Отже, політична промова – це більше, ніж просто можливість продемонструвати харизму лідерів. У країні, де більшість людей живуть без доступу до цифрових платформ, виступи – найкращий спосіб залучити їх безпосередньо.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження ми дійшли таких висновків:

Вивчення гендеру в рамках дискурсології уможливорює аналіз політичних текстів як процесу динамічного продукування національних, соціокультурних, естетичних смислів, породжуваних взаємодією категорій **фемінності** – **маскулінності**. Актуалізація гендерного чинника при інтерпретації політичного дискурсу дозволяє глибше проникнути в **картину світу оратора** і тим самим підійти до встановлення орієнтирів відтворення авторських позицій гендерної ідентичності в перекладі. Вивчення гендерної проблематики в контексті інтерпретативних теорій перекладу уможливорює розгляд гендеру в політичному дискурсі як чинника перекладацького вибору.

Результати семантико-прагматичного аналізу одиниць англійської мови, що репрезентують гендерні відносини у публічному дискурсі другої половини ХХ ст. Х., ХХІ ст., дозволяють зробити висновок, що їх природа функціонування відображає концептуальну картину світу англомовних членів етнокультурного суспільства. Важливою частиною цієї картини світу є патріархальні гендерні стереотипи масової свідомості.

Гендерний аналіз політичної промови – це детальне дослідження тексту промови з метою виявлення та аналізу того, як у ній представлені гендерні ролі, стереотипи та відносини. Такий аналіз дозволяє зрозуміти, як політики використовують мову для формування гендерних образів, які можуть впливати на наше сприйняття політики та суспільства в цілому.

Детальний і розширений аналіз політичного дискурсу дає безпосередні знання про політичні практики, наприклад, збори, парламентські обговорення, закони, бюрократичні звіти, зустрічі в ЗМІ або інакомислення груп опору та асоціацій. У цій процедурі значну роль відіграє мова. Будь-яка політична діяльність готується, контролюється і впливає на мову.

На лексико-семантичному рівні існує суперечлива картина: поряд з тенденціями до використання «політкоректних» одиниць існують і тенденції

до протилежного, що проявляються в поширенні мовних засобів, пов'язаних з андроцентричним. Ці різні тенденції найбільш очевидні в американському публічному дискурсі.

Загальні вербальні риси для обох статей:

Звернення до концепцій, які є фундаментальними в демократичному суспільстві : *freedom, law, democracy, right, equality, justice, рівність, нація*. Ці поняття є «священними формулами» для кожного громадянина своєї країни. У цьому полягає їх особливість і частота використання у політичному діалозі. Крім того, промовці використовують їх, щоб підвищити свій соціальний статус перед громадою; часте використання вищого та найвищого ступенів порівняння прикметників, бо це додає виразності висловлюванням політиків .

Спосіб перекладу таких лексем – ВІДПОВІДНИК, це одна трансформацій, при якій виражається збіг формальних, семантичних та інформативних компонентів вихідної та перекладеної одиниць.

Окремішні особливості політичного медіа-дискурсу чоловіків-політиків і жінок-політиків:

Лексичні особливості у мовленні Д.Трампа :

- домінування лексичних одиниць із негативною конотацією (*ailure, disaster, ruin*), він використовує ці лексеми, коли йому треба дискредитувати політику іншого кандидата;
- часте вживання слів із заперечними префіксами *un-, dis-- il-, im- in-, ir-, ne-, ні-, без-*;
- використання лексеми «**війна**» та похідних лексичних одиниць, таких як *sword, death, army*;
- використання широкого діапазону сполучників: *since, as, moreover, thus, therefore, consequently, however, nevertheless*.
- На краще сприйняття публічної промови впливає і вживання простих, однозначних іменників з яскраво вираженим емоційним змістом, наприклад, *страх, гордість, криза*, і часте використання таких слів характерно для публічної риторики Трампа.

- Для Д.Трампа характерним є вживання риторичних запитань у формі епіплексу та еротезу; також трапляється повтор і градація, але усе із агресивним відтінком. Велика кількість речень із сполучниками підрядності.
- Додамо також, що загалом, особливістю виступів Трампа є його здатність будувати промови таким чином, щоб **неможливо було витягнути якісь слова з контексту** – тактика, якою часто користуються політичні супротивники чи протилежно налаштовані ЗМІ – вживання простих речень з чіткою граматичною основою не нададуть такої можливості. У нього практично не зустрічається такий засіб як апосіопеза (замовчування).
- Але у риторичній майстерні Дональда Трампа не тільки прості речення й однозначні, зі значним емоційним змістом слова, які краще сприймаються під час публічного виступу. Як ми бачимо, майбутній президент вживає у більшості своїй слова з одним складом, робить на них логічний наголос, ставить ключові слова своєї промови, які пояснюють (чи завуальовують) його позицію на місце в кінці речення, іноді навіть дещо порушуючи синтаксичні норми побудови речень в англійській мові.

Характеристики промов Х.Клінтон її політичне мовлення прикрашають стилістичні та структурно-семантичні засоби, такі, **як інверсія, вставні слова та конструкції, риторичні запитання**. У такий спосіб жінка-політик знаходить спільну мову зі слухачами та привертає їхню увагу певними прийомами.

Лексичні особливості політичного медіадискурсу Г.Клінтон:

- частотне використання слів *hope, believe, feel glad, love, frustrated, family, children, doubt, worry, щастя, світле майбутнє*: Ця лексика допомагає створити позитивний імідж політика, наблизити його до людей.

- такі ввідні слова, як *maybe, probably, perhaps, verb seem, modal verbs may, might, indefinite pronouns some, somewhat, somehow, someplace, phrases a kind of, a sort of and phrases some kind of, some sort of.*
- **Сполучник *and* – сурядний єднальний сполучник.**

Відкритість та офіційний характер політичних виступів (передвиборчі програми, замітки, звернення, заяви), особливості соціально-правового статусу політичних лідерів зобов'язують їх виконувати певні норми та правила комунікативної поведінки. Виступи політиків рясніють різноманітними стилістичними засобами. Завдяки їм виступ політичних лідерів дуже яскравий, насичений і приваблюючий. Завдяки їхньому використанню реалізується функція впливу на аудиторію, сприяючи ухваленню тих рішень, які вигідні оратору, у такий спосіб виконуються поставлені агітаційно-пропагандистські завдання.

Отже, розглянуті варіанти моделі речення зі зміною порядку компонентів слів в англійському реченні пов'язані зі спеціальним порушенням порядку елементів синтаксичної моделі (сюди відносимо інверсію) або розходженням зв'язку між окремими компонентами речення (сюди відносимо відокремлення членів речення та вставні слова).

Транспозиція всередині моделі речення: риторичні запитання. Риторичне запитання (далі – РЗ) – емоційне твердження або заперечення у формі питання. РЗ не передбачає відповіді. Воно може посилити зміст висловлювання, надати виразності: *Now, why should Americans be concerned about this?* РЗ часто використовують, щоб підкреслити роздуми. Це може бути думка оратора, фраза, яка має спровокувати роздуми в людей або змусити аудиторію помріяти. Часто такі питання використовуються, щоб представити тему, яка буде розглянута пізніше в промові. Існує кілька причин, чому люди, які пишуть чи виголошують промови, часто вдаються до РЗ. Перш за все вони вносять різноманітність у текст. По-друге, вони роблять аудиторію більш зосередженою на темі. Риторичні запитання можуть мати форму закликів до громадськості або ж навіть наказів. Вони наповнюють висловлювання

бажаним сенсом. Мета такого запитання полягає в тому, щоб стверджувати або заперечувати думку, отримати згоду з аудиторією чи людиною або створити ефект. Загалом існує багато можливих причин для тенденції використовувати РЗ замість розповідних речень, деякі з них є надзвичайно важливими. Мовці використовують РЗ як засіб, щоб завоювати аудиторію, кидати виклик або обмовити опонентів. Одним із видів РЗ є **гіпофора**. Це запитання у якому одразу міститься відповідь. Вона використовується для керування промовою. Цей тип риторичних запитань часто використовується в політичних дебатах, щоб або кинути виклик опоненту або натякнути на свою позицію. У випадку гіпофори питання ставиться не прямо, не для того, щоб повідомити хто ж відплатить, а натякнути на те, що ніхто цього не зробить. РЗ може залучати слухача, показуючи основну мету мовця. Мовець може показувати, що дотримується тієї ж думки, що й народ, ніби все розуміє. Риторичні запитання також можуть вживатись саркастично, для комедійного ефекту. Такі запитання також використовуються, щоб завершити дебати або показати, що рішення прийнято. В ораторській та публіцистичній промові РЗ служить засобом привернення уваги, підвищення емоційного тону висловлювання, імплікуючи заперечення або схвалення. В авторській мові такі запитання вживаються як засіб відтворення роздумів персонажа або автора. Риторичні запитання можемо також розділити на деякі інші категорії в залежності від використання. **Гідофора** – мовний засіб, коли людина ставить запитання, а потім одразу відповідає на нього. Зазвичай запитання та відповідь знаходяться в одному абзаці.

Антипопофора – ця фігура мови зазвичай використовується, коли одна людина сперечається сама з собою. Це РЗ, яке використовує людина, коли ніхто не слухає або ніхто не відповідає. Зазвичай використовується для створення навмисного ефекту. Часто використовується щоб закінчити дебати нейтрально.

Стосовно способів перекладу то вони є такими: 1) віднайдення відповідника, у випадку використання лексичних одиниць із спільною

конотацією; 2) підбір еквівалента ; 3) модуляція; 4) контекстуальні відповідники; 5) у випадку використання у тексті інверсії, то її максимально можна зберегти, але стилістичний ефект може бути втрачений; 6) повтори перекладаються через підбір еквівалентів; 7) градація – через аналогії; 8) синтаксичний паралелізм – так само через аналогії; 9) сполучники *сурядні and – та, і, й* варіантний відповідник; сполучники підрядності – передаються дослівно.

Висновок такий для збереження прагматики у перекладі промов використовуються трансформації 35% різного роду на 65% виконуємо дослівний переклад.

Як засвідчує зіставний аналіз тексту оригіналу і перекладу, то жіночому мовленню притаманна стриманість, відсутність вільного прояву гніву, люті. Ми переконалися, що при перекладі дуже важливим є врахування гендерного фактору, щоб із оригіналу не вийшла «вірна» копія твору. Безумовно, переклад формується під впливом національних (належність до певної культурної спільноти) та історичних факторів. Переклад залежить від національної культури рецептора (у чому ми переконалися при аналізі), яка, в залежності від її фемінної/маскуліної спрямованості, впливає на його адекватність.

Таким чином, гендерний вимір у дослідженні перекладу є перспективним напрямком і має на меті вивчення гендерно фактора як такого, що враховує всі аспекти: від статі до мовної картини автора і перекладача.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бехта І.А. Дискурс наратора в англomовній прозі. Київ : Грамота, 2004. 276 с.
2. Бехта І.А. Дискурс у світлі когнітивно-дискурсивної парадигми. Нова філологія, 2003. № 1 (16). С. 12–22.
3. Белова А.Д. Дискурс тетчеризма (на матеріалі промов М. Тетчер 1968 – 1996). *Вісник Харківськ. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна*. 2000. № 471. С. 22–29.
4. Белова А.Д. Лінгвістичні аспекти аргументації. Київ : Київськ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 1997. 300 с.
5. Белова А.Д. Лінгвістичні перспективи і прогнози у ХХІ столітті. *Лінгвістика ХХІ століття : нові дослідження і перспективи*. Київ : Логос, 2006. № 1. С. 22-32.
6. Белозьорова Ю.С. Когнітивно-дискурсивна концептуалізація часу в сучасній німецькій мові: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Запоріжжя: ЗДУ, 2005. 229 с.
7. Бессонова О.Л. Оцінний тезаурус англійської мови: когнітивний і гендерний аспекти : автореф. дис. докт. філол. наук : 10.02.04. Київ : 2003. 39 с.
8. Бойко Ю. П., Сергєєва О.В. Гендерний вектор лінгвістичних та перекладознавчих студій. *Сучасні дослідження з іноземної філології*: зб. наук. праць. Ужгород: УНУ, 2018. Вип. 16. С. 195–202.
9. Бондаренко Є.В. Картина світу і дискурс: реалізація дуальної природи людини. *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен*. Харків : Константа, 2005. С. 36–64.
10. Бондаренко О.С. Концепти чоловіка і жінки в українській та англійській картинах світу : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17. Донецьк, 2005. 20 с.

11. Борисов О.О. Мовні засоби вираження емоційного концепту СТРАХ: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі сучасної англomовної художньої прози): автореф. дис. ... канд. філол. наук :10.02.04. Донецьк, 2005. 20 с.
12. Волобуєва А.С. Вербалізація концепту ЖІНКА у британському анекдоті. *Вісник Харківськ. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна*, 2005. № 667. С. 116–119.
13. Волинчик О.С. Особливості чоловічих та жіночих мовленнєвих партій в публіцистичному тексті. *Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. праць*. Вип. 18. Кн.1. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2005. С. 87-90
14. Горобець І.С. Мовні засоби відтворення концепту ЗЛОЧИНЕЦЬ у сучасній американській художній прозі та газетній публіцистиці : *автореф. дис. ... канд. філол. наук* : 10.02.04. Донецький нац. ун-т. Донецьк, 2007. 20 с.
15. Дудоладова О.В. Гендерні репрезентації морфо-семантичного та лексико-семантичного рівнів в англomовному газетному дискурсі // *Наука і сучасність: Зб. наук. пр. Нац. пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова*. – К.: Логос, 2003. – Т. XXXVII. – С. 183-192.
16. Дудоладова О.В. Динаміка мовної репрезентації гендера в англomовному публіцистичному дискурсі (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харківський нац. ун-т. Харків, 2003. 20 с.
17. Дудоладова О.В. Місце жінки в системі референції іменника man у сучасній англійській мові. *Гуманітарний вісник. Серія: Іноземна філологія. Проблеми сучасної зарубіжної літератури. Проблеми сучасної лінгвістики*. Черкаси: ЧІТІ, 2001. Число 5. С. 132–136.
18. Емірсуїнова Г.І. Лексикон сучасного фемінізму (на матер. англ. мови). автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04. Київськ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2003. 19 с.
19. Жайворонок В.В. Етнолінгвістика в колі суміжних наук. *Мовознавство*. 2004. № 5-6. С. 23–32.
20. Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 703 с.

21. Загнітко А.П. Сучасні лінгвістичні теорії. Донецьк: ДонНУ, 2006. 338 с.
22. Кобозева І.М. Лінгвістична семантика. Київ : КНУ ім. Т.Шевченка, 2000. 352 с.
23. Кононенко В.І. Концепт і символ: лінгвокультурологічний. *Мова. Людина. Світ: До 70-річчя М. Кочергана* : зб. н. ст. Київ : КНЛУ, 2006. С. 157–163.
24. Корконосенко С.Г. Основи журналістики. Київ : Аспект Пресс, 2001. 284 с.
25. Кочерган М.П. Загальне мовознавство. Київ : Академія, 1999. 288 с.
26. Кочерган М.П. Зіставне мовознавство і проблема мовних картин світу. *Мовознавство*. 2004. № 5-6. С. 12–22.
27. Кочерган М.П. Мовознавство на сучасному етапі. *Дивослово*. 2003. № 5. С. 24-29.
28. Кочерган М.П. Основи зіставного мовознавства. Київ : Академія, 2006. 424 с.
29. Кравченко В.Л. Семантичні та лінгвопрагматичні характеристики концепту ЄВРОПА у сучасному англomовному політичному дискурсі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.20. Київ : КНЛУ, 2007. 20 с.
30. Лавриненко О.О. Когнітивний аспект функціонування алюзивних імен казкових героїв у англomовному публіцистичному тексті. *Вісник ЧенУ. Філологічні науки*. Черкаси: ЧенУ ім. Б. Хмельницького, 2007. № 102. С. 113–117.
31. Луньова Т.В. Лексикалізований концепт ГАРМОНІЯ в сучасній англійській мові: структура і комбінаторика : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ : КНЛУ, 2006. 352 с.
32. Манакін В.М. Мова як енергетичний феномен. *Нова філологія*. Запоріжжя: ЗНУ, 2007. № 27. С. 91–97.
33. Мартинюк А.П. Конструювання гендеру в англomовному дискурсі. Харків. Константа. 2004. 292 с.
34. Межжеріна Г.В. Мовна картина світу часів Київської Русі (на матеріалі писемних пам'яток XI – XIII ст.) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01. Київ : ІУМ НАНУ, 2006. 36 с.

35. Морозова О.І. До проблеми виділення одиниць дискурсу: дискурсема неправди. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. Харків : Константа, 2005. С. 65–104.
36. Огаркова Г.А. Вербалізація концепту КОХАННЯ в сучасній англійській мові: когнітивний та дискурсивний аспекти : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.04. Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2005. 20 с.
37. Полюжин М.М. Концепт як базова когнітивна сутність. *Мовні і концептуальні картини світу* : зб. н. пр. Київ : Логос, 2001. № 5. С. 182–184.
38. Полюжин М.М. Про теоретичні засади когнітивного підходу до дискурсивного аналізу. *Studia Germanica et Romanica*. Донецьк: ДонНУ, 2004. Т. 1, № 3. С. 32–42.
39. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.
40. Ребенчак С.І. Гендерні особливості політичного дискурсу. «Молодий вчений». № 11 (87) 2020 р. С. 480-483
41. Романенко О.В. Сильові домінанти німецького романтичного дискурсу та їх мовна об'єктивація : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Запоріжжя, 2006. 239 с.
42. Сахарчук Л.І. Мовна триєдність та соціальне спілкування. *Вісн. Київськ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка: Іноземна філологія*, 2000. № 30. С. 10–11.
43. Селіванова О.О. Опозиція свій – чужий в етнос відомості (на матеріалі українських паремій). *Мовознавство*, 2005. № 1. С. 26–34.
44. Шевченко І.С., Морозова О.І. Дискурс як мисленнєво-комунікативне утворення. *Вісник Харківськ. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна*. 2003. № 586. С. 33–38.
45. Хамаршех А. Ш. Стратегія демагогії у подячній промові Дональда Трампа. Серія «Іноземна філологія.Методика викладання іноземних мов». 2019. Випуск/Issue 90. С.33-41
46. Apel K.-O. The Transcendental-Pragmatic Foundation of Discourse Ethics. Апель К.-О. Вибрані статті. Київ : Укр. філос. фонд, 1999. С. 52–69.

47. Atkins Ph. *The Study of Our Decline*. 2000. [www. users. bigpond. com](http://www.users.bigpond.com)
48. Bakhtin M. *Speech genres and other late essays*. Austin: University of Texas Press, 1986. 177 p.
49. Bartmiski J. Zalożenia teoretyczne słownika. *Słownik Ludowych stereotypów jkzykowych. Zeszyt przybny*. Wrocław. 1980. S. 19–34.
50. Bates B. Nonsexist language use in transition. *Journal of Communication*. 1987. № 28 (1). P. 139–148.
51. Beauvoir S. *The Second Sex*: Transl. Harmondsworth: Penguin Books, 1972. 762 p.
52. Bem S.L., Bem D. Does sex-biased job advertising "aid and abet" sex discrimination? *Journal of Applied Social Psychology*. 1974. № 24. P. 142–149.
53. Blair A., Healy B. Is She for Real: The Concepts of Femaleness and Maleness in the Gay World. *Ethnolinguistics: Boas, Sapir and Whorf Revisited* / Ed. by M. Mathiot. The Hague; P.; New York : Mouton Publishers. 1979. P. 49–63.
54. Bodine A. Androcentrism in prescriptive grammar: singular "they", sex-indefinite "he" and "he or she". *Feministcritique of language* / Ed. By D. Cameron. London, New York: Routledge, 1998. P. 124–138.
55. Bolinger D. *Language – the Loaded Weapon : the Use and Abuse of Language Today*. London : Longman, 1980. 214 p.
56. Borker R.A., Maltz D.N. A Cultural Approach to Male-Female Miscommunication. *Language and Social Identity* / Ed. by J. Gumperz. Cambridge: Cambridge Univ. Press. 1982. P. 196–216.
57. Bosmajian H. *The Language of Oppression*. Washington: Public Affairs Press, 1974. 156 p.
58. British National Corpus. Oxford: Oxford Univ. Computing Services, 1995.
59. Butler J. Gender Trouble, Feminist Theory and Psychoanalytic Discourse. *Feminism / Postmodernism* / Ed. by L. Nikolson. New York, London : Routledge. 1990. P. 324–341.

60. Cameron D. (ed.) *The Feminist Critique of Language: A Reader*. London : Routledge, 1998. 368 p.
61. Cameron D. *Feminism and Linguistic Theory*. 2 ed. London : MacMillan, 1992. 247 p.
62. Cameron D. Introduction: Why is Language a Feminist Issue. *The Feminist Critique of Language: A Reader* / Ed. by D. Cameron. New York, London : Routledge, 1998. P.1–21.
63. Cameron D. *Lost in Translation: Non-sexist Language*. London : Longman, 1998. 380 p.
64. Cameron D. Rethinking Language and Gender Studies: Feminism into the Nineties. *Language and Gender: Interdisciplinary Perspectives* / Ed. by S. Mills. London : Longman, 1995. P. 31-44.
65. Cameron D. *Verbal Hygiene*. London : Routledge, 1995. 264 p.
66. Cheshire J., Trudgill P. (eds.) *The Sociolinguistic Reader. Gender and Discourse*. New York : Arnold Linguistic Readers, 1998. 400 p.
67. Cixous H. *Sorties. New French Feminisms*. New York : Schocken. 1981. P. 90–98.
68. Coates J. The language of the professions: discourse and career. *Women and career: themes and issues*. London : Longman. 1992. P. 24–104.
69. Coates J. *Woman Talk: Conversation between Women Friends*. Oxford, Cambridge: Blackwell Publishers, 1996. 324 p.
70. Coates J. *Women, Men and Language*. London : Longman, 1993. 2 ed. 228 p.
71. Cook G. *The Discourse of Advertising*. New York, London : 1992. 250 p.
72. Corbett G. *Gender*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991. 363 p.
73. Crawlford, M. *Talking difference: on gender and language*. London : Sage, 1995. 304 p.
74. Crystal D. *The Cambridge Encyclopaedia of Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992. 472 p.

75. Dahlgren K. The Nature of Linguistic Stereotypes. Papers from the Parasession on the Lexicon. Chicago: Chicago University Press, 1978. P. 58–70.
76. Dijk T.A., van. On macrostructures, mental models, and other inventions: A brief personal history of the Kintsch-van Dijk theory. *Discourse Comprehension: Essays in Honor of Walter Kintsch*. London : Hillsdale, 1995. P. 383–410.
77. Dijk T.A., van. *Studies in the Pragmatics of Discourse*. The Hague, 1981. 331p.
78. Dijk T.A., van. *Text and Context: Explorations in the Semantics and Pragmatics of Discourse*. London; New York, 1977. 375 p.
79. Dudoladova O.V. "Political correctness" within the context of the feminist language reform. *Вісник Міжнарод. словянск. ун-ту. Харків*, 2002. Т. 5, № 1. С. 15–19.
80. Eco U. *Semiotik. Entwurf einer Theorie der Zeichen*. München: Fink, 1987. 439 S.
81. Edmondson W. *Spoken Discourse: A Model for Analysis*. London, 1981. 402 p.
82. Ehrlich S., King R. Gender-based language reform and the social construction of meaning. *The Feminist Critique of Language: A Reader* / Ed. by D. Cameron. New York, London : Routledge, 1998. P. 164–183.
83. Fairclough N. *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press, 1992. 259 p.
84. Fairclough, N. *Language and Power*. London : Longman, 1989. 259 p.
85. *Feminism and Methodology* / Ed. by S. Harding. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 1987. 322 p.
86. Fishman P. Interaction: the Work Women Do. *Social Problems*. 1978. V. 25. P. 397–406.
87. Fleischer M. Diskurs – Interdiskurs – Kultur. Systemtheoretische Betrachtungsweise (Hypothesen). *Sprache, Kultur, Identität: Selbst- und Fremdwahrnehmungen in Ost- und Westeuropa*. Frankfurt : Peter Lang, 1993. S. 176–196.

88. Foucault M. Die Ordnung des Discourses. Frankfurt/M.: Suhrkamp, 1998. 198 S.
89. Goddard A., Patterson L.M. Language and Gender. London : Routledge, 2000. 384 p.
90. Goffman E. Gender Display. Studies in the Anthropology of Visual Communication. 1976. #3. P. 69–77.
91. Graddol D., Swann J. Gender Voices. Oxford and Cambridge: Basil Blackwell, 1989. 214 p.
92. Graham A. The making of a non-sexist dictionary. Language and Sex: Difference and dominance. Rowley, MA.: Newbury House, 1975. P. 55–72.
93. Grayshon M.C. Towards a Social Grammar of Language. The Hague: Mouton, 1977. 143 p.
94. Gumperz J., Levinson S. (eds.) Rethinking Linguistic Relativity. Cambridge : Cambridge University Press, 1995. 371 p.
95. Habermas J. Vorbereitende Bemerkungen zur Theorie der kommunikativen Kompetenz. *Theorie der Gesellschaft oder Sozialtechnologie. Was leistet die Systemforschung?* Frankfurt/M.: Suhrkamp, 1990. S. 101–141.
96. Hall K. Lip Service on the Fantasy Lines. The Feminist Critique of Language : A Reader / Ed. by D. Cameron. New York, London : Routledge, 1998. P. 321–342.
97. Harris Z.S. Discourse Analysis. Language. 1952. Vol.28. №1. P. 1–30.
98. Hellinger M., Bussmann H. Gender across languages. The linguistic representation of women and men. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2001. 329 p.
99. Holmes J. Women, Men and Politeness. London : Longman, 1995. 254 p.
100. Hook D.D. Toward an English epicence pronoun. *IRAL*. 1991. # 31. P. 331–339.
101. Jespersen O. Language. Its Nature, Development and Origin. London : George Allen & Unwin LTD, 1964. 448 p.
102. Kelly R. The Gendered Economy. New York : SAGE, 1991. 407 p.

103. Kotthoff H. Die Geschlechter in der Gesprächsforschung. Hierarchien, Theorien, Ideologien. *Der Deutschunterricht*. 1996. Heft 1. S. 9–15.
104. Kotthoff H. New Perspective on Gender Studies in Discourse Analysis. *Gender : Language, Culture, Communication* : reports of the International Conf., 2001. C. 11–32.
105. Kramarae Ch., Treichler D. A Feminist Dictionary. London : Pandora Press, 1985. 587 p.
106. Kress G. Critical Sociolinguistics. *The Encyclopedia of Language and Linguistics* / Ed. R.E. Asher. Oxford, New York :Pergamon Press, 1994. P. 786–787.
107. Lakoff G. Women, Fire and Dangerous Things. What Categories Reveal About Mind. Chicago; London : The University of Chicago Press, 1990. 635 p.
108. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. Chicago; London : The University of Chicago Press, 1980. 435 p.
109. Lakoff R. Language and Women's Place. New York : Harper & Row, 1975. 83 p.
110. Leech G., Svartvik J. A Communicative grammar of English. London : Longman, 1993. 304 p.
111. Leech G., Svartvik J. Communicative Grammar of English. London : Longman, 1995. 324 p.
112. Mac Kay D. Prescriptive grammar and the pronoun problem. *Language, Gender and Society* (ed. by B. Thorne, Ch. Kramarae and N. Henly). Massachusetts: Newbury House Publishers. 1983. P. 38–54.
113. Martyna W. Beyond the he/man approach. The case for nonsexist language. *Language, Gender and Society*/ Eds.: Thorne B., Kramarae Ch. Henly N. Rowley, Massachusetts: Newbury House Publishers. 1983. P. 25–38.
114. Martynyuk A. Social relations and sex stereotyping in language. *Papers and Studies in Contrastive Linguistics*. Poznan, 1990. Vol. 26. P. 93–101.
115. Mathiot M., Roberts M. Sex Roles As Revealed through Referential Gender in American Language. *Ethnolinguistics: Boas, Sapir and Whorf Revisited* / Ed. by M. Mathiot. The Hague; New York : Mouton Publishers. 1979. P. 49–63.

116. McConnell-Ginet S. Prototypes, pronouns and persons. *Ethno-linguistics: Boas, Sapir and Whorf Revisited* (ed. by M. Mathiot) The Hague, New York : Mouton Publishers. 1979. P. 63–85.
117. McConnell-Ginet S. The sexual (re)production of meaning: a discourse – based approach. *The Feminist Critique of Language: A Reader* / Ed. by D. Cameron. New York, London : Routledge, 1998. P. 198–211.
118. McConnell-Ginet S., Borker R., Furman N. (eds.) *Woman and Language in Literature and society*. New York : Praeger, 1980. 402 p.
119. McNay L. *Foucault and Feminism: Power, Gender and the Self*. Boston : Northeastern University Press, 1993. 334 p.
120. Miller C., Swift K. *The Handbook of Non-Sexist Writing for Writers, Editors and Speakers*. London : The Women's Press, 1980. 119 p.
121. Miller C., Swift K. *Words and Women: New Language in New Times*. New York : Anchor Press / Doubleday, 1976. 197 p.
122. Mills S. *Language and Gender*. London : Longman, 1995. 282 p.
123. Mills S. *The gendered sentence*. London : Routledge, 1998. 266 p.
124. Nilsen A.P. *Grammatical Gender and Its Relationship to the Equal Treatment of Males and Females in children's Books*. A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in the College of Education in the Graduate College of the University of Jawa, 1973. P. 106–132.
125. Nunan D. *Introducing Discourse Analysis*. London: Penguin Books Ltd, 1993. 134 p.
126. Okin S.M. *Women in Western Political Thought*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1992. 413 p.
127. Opdycke S. *The Routledge historical atlas of women in America*. New York, London: Routledge, 2000. 144 p.
128. *Origins. A Short Etymological Dictionary of Modern English*/ Ed. by Eric Partridge. London, Henly: Routledge and Kegan Paul Ltd., 1966. 972 p.
129. Palmer F. R. *Semantics. A new outline*. New York., 1982, 1982. 111 p.
130. Pauwels A. *Women Changing Language*. London : Longman, 1998. 267 p.

131. Poynton C. *Language and Gender: Making the Difference*. Oxford: Deakin University Press, 1990. 135 p.
132. Quasthoff U.M. Ethnozentrische Verarbeitung von Informationen: Zur Ambivalenz der Funktionen von Stereotypen in der interkulturellen Kommunikation. *Wie verstehen wir fremdes: Aspekte zur Klärung von Verstehensprozessen: Dokumentation eines Werkstattgesprächs des Goethe-Instituts München*. München. 1989. S. 37–62.
133. Quirk R., Greenbaum S., Leech G. Svartic J. *A Comprehensive grammar of the English language*. London : Longman. 1999. 1779 p.
134. Romaine S. *Communicating Gender*. London : Oxford University Press, 1999. 345 p.
135. Schiffrin D. *Approaches to discourse*. Oxford: Blackwell, 1994. 289 p.
136. Schlauch M. The generic singular in English : a supplement *Kwartalnik Neofilologizney*, 1958. P. 235–239.
137. Schneider J.W., Hacker S.L. Sex role imagery and use of the generic "man" in introductory tests: A case in the study of sociology. *American Sociologist*. 1973. P. 8–18.
138. Shaw Sylvia. *Language and Gender in Political Debates in the House of Commons*. University of London, 2002
139. Spender D. *Man Made Language*. New York, London : Routledge & Kegan Paul, 1985. 250 p.
140. Stubbs M. *Discours Analysis: The Soziolinguistic Analysis of Natural Language*. Oxford: Blackwell, 1983. 272 p.
141. Swan M. *Practical English usage*. Oxford : Oxford Univ. Press, 1980. 658 p.
142. Tannen D. *You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation*. New York : Morrow, 1990. 289 p.
143. Tarasova E. *Communication Systems in Environment: Synergetic View*. *Вісник Харківськ. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна*. 2001. № 537. С. 3–10.

144. Thorne B., Henley N. (eds.) *Language and Sex: Difference and Dominance*. Rowley, MA: Newbury, 1985. 311 p.
145. Thorne B., Kramarae C., Henley N. (eds.) *Language, Gender and Society*. Cambridge: Newbury House, 1983. 342 p.
146. Veitch A. (ed.) *Naked Ape: An Anthology of male chauvinism from the Guardian*. Duckworth, 1981. 64 p.
147. Voet R. *Feminism and Citizenship*. London : SAGE Publications, 1998. 182 p.
148. Wales A. *Personal pronouns in present-day English*. New York : Cambridge University Press, 1996. 234 p.
149. Wales K. *Personal pronouns in present day English*. – Cambridge : Cambridge Univ. Press, 1996. 234 p.
150. West C. When the Doctor is a "Lady": Power, Status and Gender in Physician Patient Encounters. *Symbolic Interaction*. 1984. № 7. P. 87–106.
151. West C., Zimmerman D. Doing Gender. *Gender and Society*. 1987. Vol. 1. P. 125–151.
152. Whorf B.L. *Language, Thought and Reality*. Cambridge, MA: The M.I.T. Press, 1956. 278 p.
153. Wierzbicka A. *Lexicology and conceptual analysis*. Ann Arbor: Karoma, 1989. 367 p.
154. Wodak R. (ed.) *Gender and Discourse*. London : Sage Publications, 1997. 303 p.

ПЕРЕЛІК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

155. Єрмоленко С.Я, Бібік Г. П., Тодор О.Г. *Українська мова: короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів*. Київ : Либідь, 2001. 221 с.
156. Селіванова О.О. *Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія*. Полтава : Довкілля, 2006. 716 с.

157. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Харків : ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2011. 196 с.

158. Етимологічний словник української мови: в 7 т. / Ред. кол.: О. С. Мельничук (гол. ред.), В. Т. Коломієць, О. Б. Ткаченко. АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ, 1985. Т. 2. 572 с.

159. New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language. Danbury, Ct.: Lexicon Publications, Inc., 1993. 1248 p.

160. The Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles. Oxford: Clarendon Press, 1992. 2672 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

161. Donald Trump's inauguration speech. Available at: <https://www.vox.com/2016/7/21/12253426/donald-trumpinaguration-speech-transcript-republican-nomination-transcript>

162. Hillary Rodham Clinton. *Address to the United Nations 4th World Congress on Women*, delivered 5 September 1995, Beijing, China

ДОДАТКИ

Додаток А

Hillary Rodham Clinton

Address to the United Nations 4th World Congress on Women

delivered 5 September 1995, Beijing, China

Thank you very much, Gertrude Mongella, for your dedicated work that has brought us to this point, distinguished delegates, and guests:

I would like to thank the Secretary General for inviting me to be part of this important United Nations Fourth World Conference on Women. This is truly a celebration, a celebration of the contributions women make in every aspect of life: in the home, on the job, in the community, as mothers, wives, sisters, daughters, learners, workers, citizens, and leaders.

It is also a coming together, much the way women come together every day in every country. We come together in fields and factories, in village markets and supermarkets, in living rooms and board rooms. Whether it is while playing with our children in the park, or washing clothes in a river, or taking a break at the office water cooler, we come together and talk about our aspirations and concern. And time and again, our talk turns to our children and our families. However different we may appear, there is far more that unites us than divides us. We share a common future, and we are here to find common ground so that we may help bring new dignity and respect to women and girls all over the world, and in so doing bring new strength and stability to families as well.

By gathering in Beijing, we are focusing world attention on issues that matter most in our lives -- the lives of women and their families: access to education, health care, jobs and credit, the chance to enjoy basic legal and human rights and to participate fully in the political life of our countries.

There are some who question the reason for this conference. Let them listen to the voices of women in their homes, neighborhoods, and workplaces. There are some who wonder whether the lives of women and girls matter to economic and political progress around the globe. Let them look at the women gathered here and at Huairou the homemakers and nurses, the teachers and lawyers, the policymakers and women who run their own businesses. It is conferences like this that compel governments and peoples everywhere to listen, look, and face the world's most pressing problems. Wasn't it after all after the women's conference in Nairobi ten years ago that the world focused for the first time on the crisis of domestic violence?

Earlier today, I participated in a World Health Organization forum. In that forum, we talked about ways that government officials, NGOs, and individual citizens are working to address the health problems of women and girls. Tomorrow, I will attend a gathering of the United Nations Development Fund for Women. There, the discussion will focus on local and highly successful programs that give hard-working women access to credit so they can improve their own lives and the lives of their families.

What we are learning around the world is that if women are healthy and educated, their families will flourish. If women are free from violence, their families will flourish. If women have a chance to work and earn as full and equal partners in society, their families will flourish. And when families flourish, communities and nations do as well. That is why every woman, every man, every child, every family, and every nation on this planet does have a stake in the discussion that takes place here.

Over the past 25 years, I have worked persistently on issues relating to women, children, and families. Over the past two and a half years, I've had the opportunity to learn more about the challenges facing women in my own country and around the world.

I have met new mothers in Indonesia, who come together regularly in their village to discuss nutrition, family planning, and baby care.

I have met working parents in Denmark who talk about the comfort they feel in knowing that their children can be cared for in safe, and nurturing after-school centers.

I have met women in South Africa who helped lead the struggle to end apartheid and are now helping to build a new democracy.

I have met with the leading women of my own hemisphere who are working every day to promote literacy and better health care for children in their countries.

I have met women in India and Bangladesh who are taking out small loans to buy milk cows, or rickshaws, or thread in order to create a livelihood for themselves and their families.

I have met the doctors and nurses in Belarus and Ukraine who are trying to keep children alive in the aftermath of Chernobyl.

The great challenge of this conference is to give voice to women everywhere whose experiences go unnoticed, whose words go unheard. Women comprise more than half the world's population, 70% of the world's poor, and two-thirds of those who are not taught to read and write. We are the primary caretakers for most of the world's children and elderly. Yet much of the work we do is not valued not by economists, not by historians, not by popular culture, not by government leaders.

At this very moment, as we sit here, women around the world are giving birth, raising children, cooking meals, washing clothes, cleaning houses, planting crops, working on assembly lines, running companies, and running countries. Women also are dying from diseases that should have been prevented or treated. They are watching their children succumb to malnutrition caused by poverty and economic deprivation. They are being denied the right to go to school by their own fathers and brothers. They are being forced into prostitution, and they are being barred from the bank lending offices and banned from the ballot box.

Those of us who have the opportunity to be here have the responsibility to speak for those who could not. As an American, I want to speak for those women in my own country, women who are raising children on the minimum wage, women who can't afford health care or child care, women whose lives are threatened by violence, including violence in their own homes.

I want to speak up for mothers who are fighting for good schools, safe neighborhoods, clean air, and clean airwaves; for older women, some of them widows, who find that, after raising their families, their skills and life experiences are not valued in the marketplace; for women who are working all night as nurses, hotel clerks, or fast food chefs so that they can be at home during the day with their children; and for women everywhere who simply don't have time to do everything they are called upon to do each and every day.

Speaking to you today, I speak for them, just as each of us speaks for women around the world who are denied the chance to go to school, or see a doctor, or own property, or have a say about the direction of their lives, simply because they are women. The truth is that most women around the world work both inside and outside the home, usually by necessity.

We need to understand there is no one formula for how women should lead our lives. That is why we must respect the choices that each woman makes for herself and her family. Every woman deserves the chance to realize her own God-given potential. But we must recognize that women will never gain full dignity until their human rights are respected and protected.

Our goals for this conference, to strengthen families and societies by empowering women to take greater control over their own destinies, cannot be fully achieved unless all governments -- here and around the world accept their responsibility to protect and promote internationally recognized human rights. The --The international community has long acknowledged and recently reaffirmed at Vienna that both women and men are entitled to a range of protections and personal freedoms, from the right of personal security to the right to determine freely the number and spacing of the children they bear. No one No one should be forced to remain silent for fear of religious or political persecution, arrest, abuse, or torture.

Tragically, women are most often the ones whose human rights are violated. Even now, in the late 20th century, the rape of women continues to be used as an instrument of armed conflict. Women and children make up a large majority of the world's refugees. And when women are excluded from the political process, they become even more vulnerable to abuse. I believe that

now, on the eve of a new millennium, it is time to break the silence. It is time for us to say here in Beijing, and for the world to hear, that it is no longer acceptable to discuss women's rights as separate from human rights.

These abuses have continued because, for too long, the history of women has been a history of silence. Even today, there are those who are trying to silence our words. But the voices of this conference and of the women at Huairou must be heard loudly and clearly:

It is a violation of human rights when babies are denied food, or drowned, or suffocated, or their spines broken, simply because they are born girls.

It is a violation of human rights when women and girls are sold into the slavery of prostitution for human greed and the kinds of reasons that are used to justify this practice should no longer be tolerated.

It is a violation of human rights when women are doused with gasoline, set on fire, and burned to death because their marriage dowries are deemed too small.

It is a violation of human rights when individual women are raped in their own communities and when thousands of women are subjected to rape as a tactic or prize of war.

It is a violation of human rights when a leading cause of death worldwide among women ages 14 to 44 is the violence they are subjected to in their own homes by their own relatives.

It is a violation of human rights when young girls are brutalized by the painful and degrading practice of genital mutilation.

It is a violation of human rights when women are denied the right to plan their own families, and that includes being forced to have abortions or being sterilized against their will.

If there is one message that echoes forth from this conference, let it be that human rights are women's rights and women's rights are human rights once and for all. Let us not forget that among those rights are the right to speak freely and the right to be heard.

Women must enjoy the rights to participate fully in the social and political lives of their countries, if we want freedom and democracy to thrive and endure. It is indefensible that many women in nongovernmental organizations who wished to participate in this conference have not been able to attend or have been prohibited from fully taking part.

Let me be clear. Freedom means the right of people to assemble, organize, and debate openly. It means respecting the views of those who may disagree with the views of their governments. It means not taking citizens away from their loved ones and jailing them, mistreating them, or denying them their freedom or dignity because of the peaceful expression of their ideas and opinions.

In my country, we recently celebrated the 75th anniversary of Women's Suffrage. It took 150 years after the signing of our Declaration of Independence for women to win the right to vote.

It took 72 years of organized struggle, before that happened, on the part of many courageous women and men. It was one of America's most divisive philosophical wars. But it was a bloodless war. Suffrage was achieved without a shot being fired.

But we have also been reminded, in V-J Day observances last weekend, of the good that comes when men and women join together to combat the forces of tyranny and to build a better world. We have seen peace prevail in most places for a half century. We have avoided another world war. But we have not solved older, deeply-rooted problems that continue to diminish the potential of half the world's population.

Now it is the time to act on behalf of women everywhere. If we take bold steps to better the lives of women, we will be taking bold steps to better the lives of children and families too. Families rely on mothers and wives for emotional support and care. Families rely on women for labor in the home. And increasingly, everywhere, families rely on women for income needed to raise healthy children and care for other relatives.

As long as discrimination and inequities remain so commonplace everywhere in the world, as long as girls and women are valued less, fed less, fed last, overworked, underpaid, not schooled, subjected to violence in and outside their homes -- the potential of the human family to create a peaceful, prosperous world will not be realized.

Let -- Let this conference be our -- and the world's -- call to action. Let us heed that call so we can create a world in which every woman is treated with respect and dignity, every boy and girl is loved and cared for equally, and every family has the hope of a strong and stable future. That is the work before you. That is the work before all of us who have a vision of the world we want to see -- for our children and our grandchildren.

The time is now. We must move beyond rhetoric. We must move beyond recognition of problems to working together, to have the common efforts to build that common ground we hope to see.

God's blessing on you, your work, and all who will benefit from it.

Godspeed and thank you very much.

Промова Трампа

[Chief Justice Roberts](#), [President Carter](#), [President Clinton](#), [President Bush](#), [President Obama](#), fellow Americans, and people of the world: thank you. We, the citizens of America, are now joined in a great national effort to rebuild our country and restore its promise for all of our people. Together we will determine the course of America, and the world, for many, many years to come. We will face challenges. We will confront hardships, but we will get the job done.

Every four years, we gather on these steps to carry out the orderly and peaceful transfer of power, and we are grateful to President Obama and [First Lady Michelle Obama](#) for their gracious aid throughout this transition. They have been magnificent. Thank you.

Today's ceremony, however, has very special meaning, because today we are not merely transferring power from one administration to another, or from one party to another, but we are transferring power from Washington, D.C., and giving it back to you, the people.

For too long, a small group in our nation's capital has reaped the rewards of government, while the people have borne the cost. Washington flourished, but the people did not share in its wealth. Politicians prospered, but the jobs left and the factories closed. The establishment protected itself, but not the citizens of our country. Their victories have not been your victories. Their triumphs have not been your triumphs, and while they celebrated in our nation's capital, there was little to celebrate for struggling families all across our land. That all changes, starting right here and right now, because this moment is your moment—it belongs to you. It belongs to everyone gathered here today, and everyone watching, all across America. This is your day. This is your celebration, and this, the United States of America, is your country.

What truly matters is not which party controls our government, but whether our government is controlled by the people. January 20th, 2017 will be remembered as the day the people became the rulers of this nation again. The forgotten men and women of our country, will be forgotten no longer. Everyone is listening to you now. You came by the tens of millions to become part of a historic movement, the likes of which the world has never seen before. At the center of this movement is a crucial conviction: that a nation exists to serve its citizens.

Americans want great schools for their children, safe neighborhoods for their families, and good jobs for themselves. These are just and reasonable demands of righteous people and a righteous public, but for too many of our citizens a different reality exists. Mothers and children trapped in poverty in our inner cities, rusted out factories, scattered like tombstones across the landscape of our nation, an education system flush with cash, but which leaves our young and beautiful students deprived of all knowledge, and the crime, and the gangs, and the drugs that have stolen too many lives and robbed our country of so much unrealized potential. This American carnage stops right here and stops right now.

We are one nation and their pain is our pain. Their dreams are our dreams and their success will be our success. We share one heart, one home, and one glorious destiny. The oath of office, I take today, is an oath of allegiance to all Americans. For many decades, we've enriched foreign industry at the expense of American industry, subsidized the armies of other countries, while allowing for the very sad depletion of our military. We've defended other nation's borders while

refusing to defend our own. And spent trillions and trillions of dollars overseas, while America's infrastructure has fallen into disrepair and decay. We've made other countries rich while the wealth, strength and confidence of our country has dissipated over the horizon. One by one, the factories shuttered and left our shores, with not even a thought about the millions and millions of American workers that were left behind. The wealth of our middle class has been ripped from their homes and then redistributed all across the world.

But that is the past, and now we are looking only to the future. We assembled here today are issuing a new decree to be heard in every city, in every foreign capital, and in every hall of power, from this day forward: a new vision will govern our land, from this day forward, it's going to be only America first, America first.

Every decision on trade, on taxes, on immigration, on foreign affairs will be made to benefit American workers and American families. We must protect our borders from the ravages of other countries making our products, stealing our companies and destroying our jobs. Protection will lead to great prosperity and strength. I will fight for you with every breath in my body, and I will never, ever let you down. America will start winning again, winning like never before. We will bring back our jobs. We will bring back our borders. We will bring back our wealth, and we will bring back our dreams. We will build new roads and highways and bridges, and airports and tunnels, and railways, all across our wonderful nation. We will get our people off of welfare and back to work, rebuilding our country with American hands and American labor.

We will follow two simple rules: buy American, and hire American. We will seek friendship and goodwill with the nations of the world, but we do so with the understanding that it is the right of all nations to put their own interests first. We do not seek to impose our way of life on anyone, but rather to let it shine as an example. We will shine for everyone to follow. We will reinforce old alliances and form new ones, and unite the civilized world against radical Islamic terrorism, which we will eradicate completely from the face of the Earth.

At the bedrock of our politics will be a total allegiance to the United States of America, and through our loyalty to our country, we will rediscover our loyalty to each other. When you open your heart to patriotism, there is no room for prejudice. The Bible tells us: [how good and pleasant it is when God's people live together in unity](#). We must speak our minds openly, debate our disagreements honestly, but always pursue solidarity. When America is united, America is totally unstoppable. There should be no fear. We are protected, and we will always be protected. We will be protected by the great men and women of our military and law enforcement. And most importantly, we will be protected by God.

Finally, we must think big and dream even bigger. In America, we understand that a nation is only living as long as it is striving. We will no longer accept politicians who are all talk and no action, constantly complaining but never doing anything about it. The time for empty talk is over. Now arrives the hour of action. Do not allow anyone to tell you that it cannot be done. No challenge can match the heart and fight and spirit of America. We will not fail. Our country will thrive and prosper again.

We stand at the birth of a new millennium, ready to unlock the mysteries of space, to free the Earth from the miseries of disease and to harness the energies, industries and technologies of tomorrow. A new national pride will stir our souls, lift our sights and heal our divisions. It's time to remember that old wisdom our soldiers will never forget, that whether we are black, or brown, or white, we all bleed the same red blood of patriots. We all enjoy the same glorious freedoms, and we all salute the same, great American flag. And whether a child is born in the urban sprawl of Detroit or the windswept plains of Nebraska, they look up at the at the same night sky, they fill their heart with the same dreams and they are infused with the breath of life by the same almighty creator.

So to all Americans, in every city near and far, small and large, from mountain to mountain, from ocean to ocean, hear these words. You will never be ignored again. Your voice, your hopes, and your dreams will define our American destiny. And your courage and goodness and love, will forever guide us along the way. Together, we will make America strong again. We will make

America wealthy again. We will make America proud again. We will make America safe again. And yes, together, we will make America great again.

Thank you. God bless you. And God bless America. Thank you. God bless America.

**РІШЕННЯ ЕКСПЕРТНОЇ КОМІСІЇ
КАФЕДРИ ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА
ПРО ДОПУСК КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ДО ЗАХИСТУ**

Підтверджуємо ознайомлення з результатами звіту/звітів перевірки роботи, продукованими програмно-технічним засобом (ами), на наявність текстових збігів:

Назва кваліфікаційної роботи **Гендерні особливості перекладу політичного дискурсу (на матеріалі промов політичних лідерів)**

Автор **Олексюк Марина Вадимівна**

Освітня програма: **Германська філологія та перекладознавство: англійська мова та друга іноземна мова**

Спеціальність: **035 Філологія**

Науковий керівник: **д. філол. н., професор Бойко Юлія Петрівна**

Після аналізу звіту/звітів зроблено такий висновок:

№	Висновок	Позначка про відповідність
1	Запозичення, виявлені в роботі, є законними і не є академічним плагіатом (далі – зазначаються підстави віднесення запозичень до правомірних, якщо потрібно). Робота приймається до захисту.	+
2	Виявлені запозичення не є академічним плагіатом, розміщені в розділах, які не описують безпосередньо авторське дослідження, але кількість цитат перевищує обсяг, виправданий поставленою метою роботи (далі – зазначаються детальні та аргументовані підстави віднесення запозичень до правомірних). Робота приймається до захисту, але має бути відкоригована.	
3	Виявлені запозичення не є академічним плагіатом, але частково розміщені в розділах, які описують безпосередньо авторське дослідження, а кількість цитат перевищує обсяг, виправданий поставленою метою роботи. Робота може бути допущена до захисту після того як буде відкоригована та доопрацьована і успішно пройде повторну перевірку на академічний плагіат.	
4	Робота містить навмисні текстові спотворення, передбачувані спроби укриття текстових запозичень або інші прояви академічного плагіату. Робота містить фабрикацію або фальсифікацію даних. Робота не допускається до захисту.	
5	Інше:	

Підтвердження: Робота виконана відповідно до вимог. Відсоток плагіату не перевищує встановлену норму. Робота допускається до захисту.

Дата *28.12.2024р*

Завідувач кафедри Юлія БОЙКО

Гарант освітньої програми Юлія БОЙКО

Керівник кваліфікаційної роботи Юлія БОЙКО